

GÖRME ENGELLİLERE YÖNELİK KÜTÜPHANE HİZMETLERİ

Leyla KANIK

Hacettepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin

Kütüphanecilik Anabilim Dalı için Öngördüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ

olarak hazırlanmıştır.

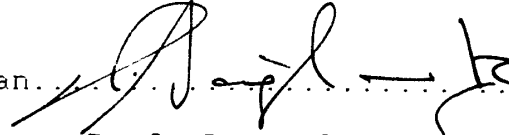
ANKARA

Şubat, 1994

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

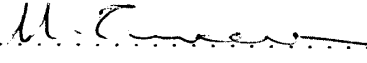
İşbu çalışma, jürimiz tarafından Kütüphanecilik
Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul
edilmiştir.

Başkan.....

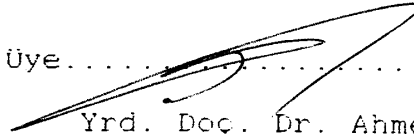
Prof. Dr. Tülin SAĞLAMTUNÇ (Danışman)

Üye.....

Prof. Dr. Nilüfer TUNCER

Üye.....

Yrd. Doç. Dr. Ahmet ÇELİK

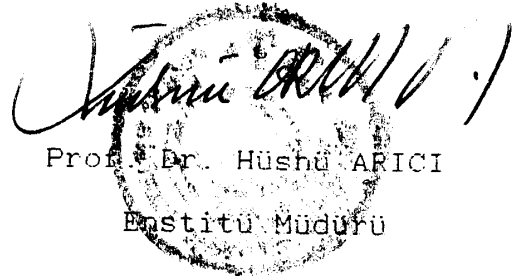
Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait
olduğunu onaylarım.

.../.../1994

Prof. Dr. Hüshü ARICI

Enstitü Müdürü

ÖZET

Her toplumun bünyesinde sağlıklı insanlar yanında çeşitli fiziksel engelleri olan insanlar da bulunmaktadır. Bunların içinde görme engelliler büyük bir grubu oluşturmaktadır. Onlar için verilen özel eğitimi destekleyecek ve ömür boyu öğrenim gereksinimlerini karşılayacak en büyük güç ise kütüphanelerdir.

Dünyanın birçok ülkesinde, kütüphaneler görme engellilerin okuma gereksinimlerini karşılamaktadır. Bu konuda ulusal ve uluslararası standartlar belirlenmiş, ülkeler arasında işbirliği geliştirilmiştir.

Ülkemizde ve dünyada bu konuda hizmet veren kütüphaneler ve kuruluşlar incelenmiştir.

Ankara'da görme engellilere yönelik hizmet veren kütüphanelerde, hizmetin yeterli olup olmadığını belirlemek amacıyla araştırma yapılmıştır. Araştırma verileri yetkililerle yapılan görüşmeler ile görme engelli kullanıcılarla yapılan bağımlı görüşmeler ve gözlemler sonucu elde edilmiştir.

Araştırmamızın sonucunda Ankara'da görme engellilere yönelik hizmet veren kütüphanelerdeki hizmetlerin; bütçe, derme, personel ve bina açısından yetersiz kaldığı belirlenmiştir.

Bu kütüphanelerdeki hizmetlerin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için gereken çalışmalar öneriler kısmında verilmiştir.

SUMMARY

In every society, there are physically handicapped people beside healthy people. The visually handicapped people are the biggest group among the handicapped population. Libraries are the most effective organizations to support the special education they require and to meet their educational needs for life long.

The special services and the facilities to meet the private reading needs of visually handicapped people are provided by libraries in many of the countries. In this area, many national and international standards have been defined and the cooperation among the countries have been developed.

Some of the libraries and organizations which have the services for the visually handicapped people in our own country and in the world have been examined for our research.

Our research aims at determining whether the services in the libraries in Ankara are sufficient or not. The data for the research was obtained by techniques of observation, structural interviews with the library staff and school administrators, and the visually handicapped users themselves.

We have found as the result of our research that the libraries serving to visually handicapped users in Ankara

are not able to provide a full service for the visually handicapped people because of, the problems in budgeting, collection status, staff and building.

We have defined our proposals about what could be done in the libraries to expand and enrich the services for visually handicapped people in the conclusion section.

İÇİNDEKİLER

	SAYFA
ÖZET	i
SUMMARY	ii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	viii
TABLolar	ix
ÖNSÖZ	x
I. GİRİŞ	1
I.1. KONUNUN ÖNEMİ	1
I.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZİ	4
I.3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	4
I.4. ÇALIŞMA ALANI VE VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ	5
I.5. DÜZEN	6
I.6. TERMİNOLOJİ	7
I.7. KAYNAKLAR	9
II. GÖRME ENGELLİLER VE EĞİTİMLERİ	11
II.1. TANIM	11
II.2. GÖRME ENGELLİLİĞİN NEDENLERİ	11
II.3. GÖRME ENGELLİLERİN EĞİTİMİ	12
II.3.1. DÜNYADA GÖRME ENGELLİLERİN EĞİTİMİ	13
II.3.2. TÜRKİYE'DE GÖRME ENGELLİLERİN EĞİTİMİ	16
III. GÖRME ENGELLİLERE HİZMET VEREN KÜTÜPHANELER	20
III.1. HALK KÜTÜPHANELERİ (TANIM)	20
III.1.1. HALK KÜTÜPHANELERİNİN GÖREVLERİ	20
III.2. MİLLİ KÜTÜPHANELER (TANIM)	22
III.2.1. MİLLİ KÜTÜPHANELERİN GÖREVLERİ	22
III.3. OKUL KÜTÜPHANELERİ (TANIM)	23

III.3.1. OKUL KÜTÜPHANELERİNİN GÖREVLERİ	24
III.4. ÖZEL KÜTÜPHANELER (TANIM)	25
III.4.1. ÖZEL KÜTÜPHANELERİN GÖREVLERİ	25
III.5. ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİ (TANIM)	26
III.5.1. ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNİN GÖREVLERİ	27
IV. GÖRME ENGELLİLERE VERİLEN KÜTÜPHANE HİZMETLERİ	29
IV.1. TANIM VE AMAÇ	29
IV.2. DÜNYADA GÖRME ENGELLİLERE VERİLEN KÜTÜPHANE HİZMETLERİ	29
IV.2.1. TARİHÇE	30
IV.2.2. UYGULAMA	32
IV.2.2.1. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ	32
IV.2.2.2. İNGİLTERE	35
IV.2.2.3. ALMANYA	36
IV.2.2.4. DİĞER ÜLKELER	37
IV.2.2.5. STANDARTLAR	38
V. TÜRKİYE'DE GÖRME ENGELLİLERE VERİLEN KÜTÜPHANE HİZMETLERİ	42
V.1. TARİHÇE	42
V.2. UYGULAMA	43
V.2.1. HALK KÜTÜPHANELERİ	44
V.2.1.1. İZMİR ATATÜRK İL HALK KÜTÜPHANESİ GÖRME ENGELLİLER BÖLÜMÜ	44
V.2.2.2. DİĞER KURUM VE KURULUŞLAR	46
V.2.2.2.1. İSTANBUL BEYAZIT DEVLET KÜTÜPHANESİ GÖRME ENGELLİLER BÖLÜMÜ	48
VI. ANKARA'DA GÖRME ENGELLİLERE VERİLEN KÜTÜPHANE HİZMETLERİ	51

VI.1.	UYGULAMA	51
VI.1.1.	ALTI NOKTA KÖRLER DERNEĞİ KÜTÜPHANESİ	51
VI.1.2.	GÖRENELLER İLKOKULU VE SANAT ORTAOKULU KÜTÜPHANESİ	53
VI.1.3.	MİLLİ KÜTÜPHANE GÖRME ENGELLİLER BÖLÜMÜ	55
VI.1.4.	MİTHAT ENÇ GÖRME ENGELLİLER ORTAOKULU KÜTÜPHANESİ	57
VI.1.5.	OR-AN SEVGİ YILI HALK KÜTÜPHANESİ GÖRME ENGELLİLER BÖLÜMÜ	59
VI.1.6.	ORTADOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANESİ GÖRME ENGELLİLER BİRİMİ	60
VI.2.	ANKARA'DA GÖRME ENGELLİLERE HİZMET VEREN KÜTÜPHANELERDE, KULLANICILARLA YAPILAN BAĞIMLI GÖRÜŞMELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	62
VI.2.1.	GÖRME ENGELLİ KULLANICILARIN ÖZELLİKLERİ	62
VI.2.2.	GÖRME ENGELLİ KULLANICILARIN OKUMA ALIŞKANLIKLARI VE YARARLANDIKLARI KÜTÜPHANE TÜRLERİ	62
VI.2.3.	GÖRME ENGELLİ KULLANICILARIN YARARLANDIKLARI KÜTÜPHANELERİN DERMELERİ	65
VI.2.4.	GÖRME ENGELLİ KULLANICILARIN YARARLANDIKLARI KÜTÜPHANELERİN BİNALARI	70
VI.2.5.	GÖRME ENGELLİ KULLANICILARIN YARARLANDIKLARI KÜTÜPHANELERİN PERSONELİ	70
VI.2.6.	GÖRME ENGELLİ KULLANICILARIN KONU İLE İLGİLİ DİĞER ÖNERİ VE İSTEKLERİ	71
VII.	SONUÇ VE ÖNERİLER	73
VII.1.	SONUÇ	73
VII.2.	ÖNERİLER	76
	KAYNAKÇA	80

YARDIMCI KAYNAKÇA

87

EKLER

92

KISALTMALAR

- ALA : American Library Association (Amerikan Kütüphane Derneği)
- ASB : Allgemeine Systematik für Öffentliche Bibliotheken (Halk Kütüphaneleri Genel Sistematiği)
- IFLA : International Federation of Library Associations and Institutions (Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kuruluşları Federasyonu)
- KGM : Kütüphaneler Genel Müdürlüğü
- LC : Library of Congress (Kongre Kütüphanesi)
- NLB : National Library for the Blind (Milli Kütüphane Görme Engelliler Servisi)
- NLS : National Library Services for the Blind and Physically Handicapped (Kongre Kütüphanesi Görme ve Fiziksel Engelliler Servisi)
- ODTÜ : Orta Doğu Teknik Üniversitesi
- RNIB : Royal National Institute for the Blind (Kraliyet Görme Engelliler Enstitüsü)
- TKV : Türkiye Körler Vakfı
- UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Organizasyonu)
- UPU : Universal Postal Union (Evrensel Posta Birliği)
- WCWB : World Council for the Welfare of the Blind (Dünya Görme Engelliler Sosyal Yardım Konseyi)

TABLOLAR

<u>Tablo</u>		<u>Sayfa</u>
1	Ankara'da görme engellilere hizmet veren kütüphanelerden yararlanan kullanıcıların eğitim düzeyleri	63
2	Görme engelli kullanıcıların yararlandıkları kütüphane türleri	66
3	Görme engelli kullanıcıların kütüphanelerden yararlandıkları eser türleri	68

ÖNSÖZ

"Kitaplar görme engellinin gözleridir" (IFLA 1979:12). Dünyaca ünlü görme engelli yazar Helen Keller bu sözleriyle, görme engellileri yaşama bağlayan unsurlardan biri olan kitapların önemini vurgulamaktadır. Görme engellilere kitaplar yoluyla açılacak ufuklar, bu hizmetleri veren kütüphanelerin sorumluluğunu arttırmaktadır.

Ülkemizde konu ile ilgili kütüphaneler (okul, halk, üniversite, özel araştırma ve Milli Kütüphane) ve kuruluşların çalışmaları belli bir organizasyon ve işbirliğine dayanmadığı için görme engellilerin gereksinimlerini karşılamaktan uzaktır. Bu hizmetlerin uluslararası standartlara uygun biçimde verilmesi ve yaygınlaştırılması için bir an önce çalışmaların başlatılması zorunludur.

Araştırmamızda, Ankara'da görme engellilere verilen kütüphane hizmetleri, görüşme ve gözlem tekniği ile elde ettiğimiz verilerle incelenmiş, eksik yönleri belirlenmiş ve çözümlenmesi amacıyla öneriler sunulmuştur.

Araştırmam boyunca değerli katkılarını esirgemeyen hocam ve tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Tülin Sağlamtunç'a, Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü Öğretim Üyelerine, Kütüphaneler Genel Müdürlüğü yetkililerine, araştırma alanı içerisinde yer alan tüm kütüphane çalışanları ve müdürlerine, yakın ilgi ve yardımları için dostlarıma teşekkür ederim.

BÖLÜM I

GİRİŞ

I.1.KONUNUN ÖNEMİ

Yüzyıllar boyunca görme engelli insanların çeşitli sorunları için çözüm yolları aranmıştır. Bu sorunların en önemlisi kuşkusuz "eğitim" dir. Görme engellilerin eğitimi farklı metodlara ve araçlara dayanan özel bir eğitimidir.

Gelişmiş ülkelerde görme engellilerin özel eğitim sorunları çözümlenmiş, onların toplum içinde bağımsız hareket edebilmeleri ve topluma yararlı görevler almaları için çalışmalar yapılmıştır.

Görme engelliler arasında okumaya duyulan istek onlara yönelik kütüphane hizmetlerinin gelişip yaygınlaşmasında çok güçlü bir etken olmuştur. (Hewitt 1981:134-137)

Görme engellilere yönelik kütüphane hizmetleri, gönüllü kuruluşların destekleriyle düzenli halk kütüphanesi sisteminin bir parçası haline gelmiştir. Eşitlik ilkesine dayanarak hizmet veren halk kütüphaneleri, görme engellilerin yaşamları boyunca okuma ve kendini geliştirme gereksinimlerini karşılamaya çalışmışlardır. Bunun için özel servisler ve dernekler oluşturmuşlardır. Özel eğitim görmüş

personel ile bu hizmetlerin yaygınlaştırılması sağlanmıştır. Teknolojik gelişmelere paralel olarak bu hizmetler de sürekli gelişme göstermektedir.

Türkiye'de görme engellilerin sayısı ile ilgili istatistikî bilgiler sağlıklı değildir. 1989 yılında 500 bin civarında olduğu tahmin edilen (İçli 1989:1-3) bu sayının nüfus artış hızına göre 1993 yılında 584 bine ulaşacağı belirlenmiştir. D.f.E(1990:1)' ne göre yıllık nüfus artışı %4 dür.

Bu bilgilerin gerçeği yansıtmaması, halkımızın bilinçsizce davranarak görme engelli bireylerin durumunu gizlemesi ve genel nüfus sayımının; güvenilir örneklemeler üzerinde, belirli tanım ve ölçülere dayanmadan yapılmış olmasından kaynaklanmaktadır. (Enç 1987:55).

Ülkemizde özellikle Lioness kulüpleri gibi gönüllü kuruluşların destekleriyle Milli kütüphane, üniversite, halk ve özel araştırma kütüphaneleri ile görme engellilere yönelik okul kütüphanelerinde çeşitli hizmetler verilmektedir.

Halk kütüphaneleri arasında özellikle İzmir Atatürk İl Halk Kütüphanesinde ve derleme kütüphanesi olan İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesindeki hizmetler geniş kapsamlı oldukları için ayrı ayrı incelenmiştir.

Ülkemizde, görme engellilere yönelik kütüphane hizmetleri yaygınlaşmamıştır. Bunun nedenleri arasında; görme engellilere yönelik kütüphane hizmetlerinin merkezi

sistemle yürütülmemesi, konu ile ilgili kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliğinin yetersiz olması ve uluslararası gelişmelerin yeterince izlenmemesi sayılabilir.

Ankara' da görme engellilere yönelik kütüphane hizmetleri ; Milli Kütüphane, O.D.T.Ü. Kütüphanesi, OR-AN Sevgi Yılı Halk Kütüphanesi, Göreneller ilkokulu ve Ortaokulu, Mithat Enç Görme Engelliler Ortaokulu ile Altı Nokta Körler Derneği ve Türkiye Körler Vakfı tarafından verilmektedir.

Bu kütüphanelerde görme engellilere yönelik hizmetlerin başlangıcı yenidir. Dermeleri bağışlara dayanmaktadır. Personel ve bina açısından gereksinimleri karşılamaktan uzaktırlar. Bütçeleri ise hizmetlerin gelişmesini olumsuz etkilemektedir.

Aşağıdaki kütüphaneler araştırmamız süresince incelenmiştir.

- Altı Nokta Körler Derneği Kütüphanesi
- Göreneller ilkokulu ve Sanat Ortaokulu Kütüphanesi
- Milli Kütüphane Görme Engelliler Bölümü
- Mithat Enç Görme Engelliler Ortaokulu Kütüphanesi
- Or-An Sevgi Yılı Halk Kütüphanesi Görme Engelliler Bölümü
- Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kütüphanesi Görme Engelliler Birimi

Araştırmanın problemi; "Ankara'da görme engellilere yönelik hizmet veren kütüphanelerde hizmet niçin yetersizdir ?" biçiminde ifade edilebilir.

I.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZİ

Bu çalışma; Ankara'da görme engellilere yönelik hizmet veren kütüphanelerdeki hizmetin düzeyini saptamak eksik yönlerini belirleyerek bu sorunlara çözümler sunmayı amaçlamaktadır. Bu konuyla ilgili yapılacak benzer çalışmalara örnek olması da araştırmanın diğer bir amacıdır.

Araştırmanın hipotezi; "Ankara'da görme engellilere yönelik hizmet veren kütüphaneler; bina, bütçe, derme ve personel açısından yetersiz oldukları için gerekli hizmet verilememektedir" biçimindedir.

I.3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırmada betimleme yöntemi kullanılmıştır. Betimleme Yöntemi ile;

"Mevcut durumlar, koşullar ve özelliklerin aynen ortaya koyulmaya çalışıldığı betimleme araştırmalarında, mevcut olayların, daha önceki olay ve koşullarla ilişkileri dikkate alınarak, durumlar arasındaki etkileşim açıklanmaya çalışılır" (Kaptan 1981:63).

I.4. ÇALIŞMA ALANI VE VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

Araştırma, Ankara'da görme engellilere yönelik hizmet veren kütüphanelerden yararlanan kullanıcıları kapsamına almıştır.

Araştırmanın verileri; bağımsız görüşme yolu ile yetkililerden, bağımlı görüşme yolu ile görme engelli kullanıcılardan ve yapılan gözlemlerden elde edilmiştir.

"Yapılanmış türdeki görüşmeler, önceden iyice planlanmış, şekillenmiş, standartlaşmış görüşmelerdir. Böyle bir görüşmede görüşmeci daha önceden kararlaştırılmış şekil ve forma uymak zorundadır" (Kaptan 1981:168-169).

Standart bağımlı görüşme soruları 21 sorudan oluşmuştur.

15 Aralık 1993-15 Ocak 1994 tarihleri arasında; Ankara'da görme engellilere hizmet veren kütüphanelerden yararlanan kullanıcılardan 100 kişi ile bağımlı görüşmeler yapılmıştır. Bağımlı görüşme soruları araştırmacı tarafından deneklere uygulanmıştır.

Araştırma alanı içinde yer alan Göreneller ilkokulu ve Ortaokulu Kütüphanesi personel yokluğu nedeniyle bir yıldır hizmet veremediği için, görme engelli kullanıcılarla bağımlı görüşmeler yapılamamıştır. Bu nedenle araştırmamız kapsamına ilkokul öğrencileri alınamamıştır.

Or-An Sevgi Yılı Halk Kütüphanesine birkaç kez gidildiği halde bu bölümü kullanan kullanıcı gelmediği için bağımlı görüşme uygulanamamıştır. Bu nedenle araştırma kapsamına aşağıdaki kurumlar alınmıştır.

<u>Kurumun Adı</u>	<u>Etkin Kullanıcı/Üye Sayısı</u>
-Altı Nokta Körler Derneği Kütüphanesi	100
-Milli Kütüphane Görme Engelliler Bölümü:.....	120
- Mithat Enç Görme Engelliler Ortaokulu Kütüphanesi:.....	129
- Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kütüphanesi Görme Engelliler Birimi:.....	8
TOPLAM.....	357

Bağımlı görüşme soruları rastgele örnekleme yoluyla saptanan 100 görme engelli deneğe uygulanmıştır.

Örneklemenin evreni temsil etme oranı % 28'dir. Örneklem evreni temsil etmektedir.

I.5. DÜZEN

Araştırma raporu 7 bölümden oluşmaktadır.

I.Bölüm; giriş bölümüdür. Bu bölümde, konunun önemi, araştırmanın amacı ve hipotezi, araştırma yöntemi, çalışma alanı ve veri toplama teknikleri, araştırma

raporunun düzeni ve kaynaklar hakkında bilgi verilmektedir.

II.Bölüm; görme engelliler ve eğitimleri ulusal ve uluslararası alandaki konumlarıyla irdelenmiştir.

III.Bölüm; temel kavramlar ile görme engellilere hizmet veren kütüphane türleri ele alınmıştır.

IV.Bölüm; görme engellilere verilen kütüphane hizmetleri tanıtılmış, amaçları belirtilmiştir. Çeşitli ülkelerdeki hizmetlerden örnekler yer almıştır.,

V.Bölüm; Ülkemizde görme engellilere verilen kütüphane hizmetleri, tarihçe ve uygulamaları ele alınmıştır.

VI.Bölüm; Ankara'da görme engellilere hizmet veren kütüphaneler bes temel öge açısından tanıtılmış, yetkililerle yapılan bağımsız görüşme ile görme engelli kullanıcılara uygulanan bağımlı görüşme ve gözlem teknikleri ile elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

VII.Bölüm; sonuç ve önerilerden oluşmaktadır. Bağımlı Görüşme formu ek olarak verilmiştir. Kaynakça ise son bölümde yer almıştır.

I.6. TERMINOLOJİ

Braille: Altı Noktanın değişik kombinasyonlarından oluşturulan ve görme engellilerin eğitiminde kullanılan

özel "kabartma" alfabe. 1829 yılında görme engelli Fransız Louis Braille tarafından bulunmuştur.(1)

Görme engelli: Görme kusurlarından herhangi birine yakalanan bireyler için kullanılan genel bir terimdir. Görme kusurunun derecesine göre "körler" ve "az görenler" olarak sınıflandırılmıştır.

Az Görenler: Yapılması mümkün olan bütün düzeltmeler gerçekleştirildikten sonra normal görme gücünün, iyi gören gözünde, en fazla "onda üçü" kalmış olanlara az görenler denilmektedir.

Körler: Gerekli bütün düzeltmeler yapıldıktan sonra iyi gören gözünde olağan görme gücünün en fazla onda biri bulunan ve görüş açısı 20 dereceyi geçmeyenlere "kör" denilmektedir. (Enç 1987:52-53).

iri Punto basımlı kitap: Az görenlerin okuması amacıyla;14 veya daha fazla punto büyüklüğünde basılan kitap (IFLA 1983:8).

Konuşan Kitap: Herhangi bir yazılı eserin, özel plak, veya kasetlere bir kişi tarafından okunarak kayıt edilmiş şekli (Dede 1989:1-5).

Konuşan kitaplık: Plak, veya kaset şeklindeki konuşan kitapların çalınıp dinlenmesini sağlayan plak, veya kaset çalarlardan meydana gelen ünite (Dede 1989: 1-5).

1-(Encyclopedia of Library and Information Science 1982:627)

Moon: Sonradan görme yeteneğini kaybeden William Moon tarafından 1840 yılında geliştirilen "kabartma" alfabe. Bugün kullanım alanı oldukça daralmıştır (Hewitt 1981:134).

I.7. KAYNAKLAR

Araştırmamızla ilgili bilgileri elde edebilmek amacıyla yayın taraması yapılmıştır.

Yayın taraması yapılan temel kaynaklar aşağıda yer almıştır.

Library and Information Science Abstracts (1970-1993)

Library Literature (1970-1993)

Türkiye Bibliyografyası (1952-1991)

Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni (1952-1986)

Türk Kütüphaneciliği (1987-1993)

Araştırmamızla ilgili diğer temel kaynaklar ise şunlardır.

Enç, Mithat, Özel Eğitime Giriş. 1987

Güleroğlu, Süleyman, Dünyada ve Türkiye'de Körlerin Eğitimi. 1982.

IFLA, Library Services for the Blind and Physically Handicapped: An International Approach. 1979

Türkiye Körler Vakfı, "1.Konuşan Kitaplık Sempozyumu". 1989.

Araştırma raporunun yazımında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından hazırlanan Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri Yazım ve Basım Yönergesi (1989) kullanılmıştır.

BÖLÜM II

GÖRME ENGELLİLER VE EĞİTİMLERİ

II.1. TANIM

"Görme engelli terimi; görme kusurlarından herhangi birine yakalanmış kimse için kullanılan genel ve uygun bir terimdir" (Bramley 1978:142)

Görme engelliler;görme kusurunun derecesine göre "körler" ve "az görenler olarak sınıflandırılmıştır.

Az görenler: Yapılması mümkün olan bütün düzeltmeler gerçekleştirildikten sonra normal görme gücünün, iyi gören gözünde, en fazla "onda üçü" kalmış olanlara "az görenler" denilmektedir.

Körler: Gerekli bütün düzeltmeler yapıldıktan sonra iyi gören gözünde olan görme gücünün en fazla onda biri bulunan ve görüş açısı yirmi dereceyi geçmeyenlere "kör"denilmektedir. (Enç 1987:52-53)

II.2. GÖRME ENGELLİLİĞİN NEDENLERİ

Görme engelliler doğuştan ve sonradan olanlar olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır.

"Doğuştan körlük nedenleri arasında %15'lik oranla yakın akraba evliliklerinden kaynaklanan kan uyumsuzluğu gelirken, renk körlüğü, yapısal bozukluklar, doğum anındaki hatalar bunu izler" (Güleroğlu 1982:51).

iş ve trafik kazaları, yanlış ilaç kullanma ve çeşitli bulaşıcı hastalıklar ise sonradan oluşan nedenlerdir (Güleroğlu 1982:52). Özellikle çevre sağlığı koşullarının bozuk olduğu; sosyal, kültürel ve ekonomik gücü fazla olmayan toplumlarda görülen bulaşıcı "trahom" hastalığı, Ülkemizde Doğu ve Güneydoğu Anadolu yörelerinde sıkça görülmektedir (Enç 1972:151)

II.3. GÖRME ENGELLİLERİN EĞİTİMİ

Tarih boyunca her millet kendi ülkesinde yaşayan insanları çağın şartlarına göre belirlediği amaçlar doğrultusunda eğitirken, görme engelli insanları da bazı özel amaçlar için eğitmekteydiler. Örneğin, eski Çin'de görme engellilere imparatorluk kütüphanesi için kitap ezberletilmesi veya İslam toplumlarında Kuran-ı Kerim'in öncelikle görme engelli hafızlara ezberletilmesi gibi (Güleroğlu 1982:2).

Görme engellilerin eğitimin kökleri M.Ö.IV. yüzyıla kadar uzanmaktadır (Enç 1972:4).

Fiziksel durumlarından dolayı görme engelliler özel yöntem ve araçlarla eğitilmek zorundadırlar. Yüzyıllar boyunca onların eğitimi için çeşitli yöntemler ve araçlar geliştirilmiş ve bunların modernleşmesi için uluslararası çalışmalar yapılmıştır.

II.3.1. DÜNYADA GÖRME ENGELLİLERİN EĞİTİMİ

Birçok ülkede; görme engellilerin eğitimi konusunda birtakım çalışmalar ve çabalar görülmektedir. Bunlar; ülkelerin sosyo-ekonomik ve kültürel yapıları nedeniyle ülkeden ülkeye farklılıklar taşımaktadır.

Görme engellilerin eğitimi için ilk modern enstitü 1884 yılında Paris'te açılmıştır (2)

Görme engellilerin eğitiminin daha kurumsal ve örgün ele alınmaya başlandığı 18.yy. başlarında onlar için özel bir yazı aranmaya başlanmış, özellikle Avrupa'da açılan görme engelli okullarında, çeşitli çalışmalar yapılmış ancak birtakım problemler ortaya çıkmıştır. Bu güçlükleri yaşayan görme engelli Fransız Louis Braille 1829 yılında "Braille" yazısı denilen kabartma yazıyı geliştirmiştir.(3)

Dokunma duyusuna yönelik geliştirilen "Braille" görme engelliler tarafından kısa zamanda benimsenmiştir.

"Braille" yazısı, 19.yy sonlarında Orta Doğu, Çin ve Hindistan'a kadar dünyanın dört bir yanında yaygınlaşmıştır (Bramley 1978:147). Altı noktanın değişik kombinasyonları ile oluşan bu yazı, günümüzde bilgisayar diline ve diğer bilim işaretlerine bile yetmez olmuş ve

2. Encyclopedia Americana. int. ed. v.4. Danbury, 1982. s.76.

3. Encyclopedia of Library and Information Science. v.44. N.Y., 1982. s.627.

daha da geliştirilerek sekiz noktaya çıkartılmıştır (IFLA 1979:22).

19.yy. ortalarında ise İngiliz William Moon ayrı bir kabartma sistemi geliştirmiş ancak, İngiltere dışında pek yaygınlaşmamıştır (4).

Görme engelliler için geliştirilen sistemlerle elde edilen verimlilik, görenlerin normal yazıdan elde ettiği verimlilikle kıyaslandığında; gören insanlar dakikada anlayarak 240 kelime, görme engelliler ise ancak 120 kelime okuyabilmektedir. Üstelik gören insan okurken yalnızca beyin enerjisi harcarken, görme engelliler bir satır için kollarını bir sağa bir sola hareket ettirerek büyük bir fiziksel güç harcamakta, bu yüzden okumaya karşı istekleri de azalmaktadır (Demirci 1989:1-4).

Günümüzde teknolojinin getirdiği yenilikler, görme engellilerin modern yöntem ve araçlarla eğitilmesinde de kullanılmaktadır. Kasetçalar ve bilgisayarlar görme engellilerin özel eğitimlerinde yaygın olarak kullanılan araçlardır. Bunlar; "Braille" yazının olumsuzluklarını ve "Braille" yazıyı bilmeyen görme engellilerin okuma gereksinimlerini giderebilmek amacıyla kullanılmaktadır.

Özel eğitim yöntemlerinin gelişmiş ve diğer ülkeler tarafından örnek alınmış olduğu,

"A.B.D.'de, kör, sağır ve akli dengesi bozuk olanlar için ilk ve orta düzeyde devlet okulları, devlet, yerel ve özel fonların desteğinde 1832 yılında açılmıştır" (Library of Congress 1983:49).

Günümüzde ise okulöncesi çağdan üniversiteye kadar geniş düzeyde eğitim devam etmektedir.

İngiltere'de ise yine okulöncesinden üniversiteye kadar verilen eğitim; iş tecrübesi kazandıran stajlar, sanat, spor ve kültürel etkinlikler zenginleştirilerek, görme engellilerin bağımsız bir yaşam sürdürmelerine olanak sağlamaktadır (Engüçlü 1991:36-39).

Özellikle İngiltere ve A.B.D.'de görme engellilerin eğitimi yasalarla ve gönüllü yardım kuruluşlarının destekleriyle günümüzdeki düzeye ulaşmıştır.

Dünya üzerindeki diğer ülkelerde, özel okullarda eğitim verilmekte, ancak gelişmemiş bölgelerde hiçbir eğitim hizmeti görülmemektedir.

Gören insanlar gibi, görme engellilerin de ilgi alanları ve yeteneklerine göre eşit eğitimden faydalanması konusunda uluslararası çalışmalar devam etmekte, özellikle UNESCO ve WCWB duyarlı ve etkin olmaktadır.(5)

Her alanda olduğu gibi görme engellilerin eğitiminde de uluslararası kuruluşların etkisi yadsınamaz.

II.3.2. TÜRKİYE'DE GÖRME ENGELLİLERİN EĞİTİMİ

Ülkemizde görme engellilerin eğitimi ve kültürlerini geliştirebilmeleri uzun zaman ihmal edilmiş bir konudur. Birer ikişer okullar açılması, okuma-yazma kurslarının süreklilikleştirilmesi, örgün eğitim olanaklarını çeşitli nedenlerle kaybeden görme engellilerin eğitimi için açılan rehabilitasyon merkezlerinin hizmete girmesi, onların okuma isteklerini zorunluluk haline getirmiştir (Demirci 1989:1-4).

1889'da İstanbul'da Ticaret Mektebi'nin bir bölümünde başlayan görme engelliler için eğitim kurumları 1921'de resmîyet kazanmıştır. Günümüzde bölgesel okullar, normal okulda özel sınıflar veya özel yardımcı öğretmenli ya da yardımcı öğretmensiz normal sınıflarda devam etmektedir. Ancak en sık görülen model bölgesel yatılı okullardır (Türkiye Körler Vakfı 1983:15).

"Yapılan tüm araştırmalar özel eğitim alanında okul öncesinde çocuğun teşhis edilmesi ve eğitime yönlendirilmesinin büyük önem taşıdığını göstermektedir. Ancak ülkemizde özel eğitime muhtaç çocuklarımızla ilgili okul öncesi eğitime hiçbir özür grubunda başlanmamıştır" (MEB 1987:11).

Ülkemizde; hazırlık sınıfı ile birlikte 6 yıllık ilk ve ortaokul düzeyinde özel eğitim sağlayan 9 okul, İzmir, Çanakkale (Gelibolu), Tokat, Kahramanmaraş,

Gaziantep, Niğde, İstanbul (Kilyos) ve Ankara (2) illerinde görme engelli öğrencilere hizmet vermektedir (6).

"Görme gücü iyi gören gözünde en çok normal görüşün 20/200'üne yani 1/10'una sahip olan çocuklar, her iki gözünde de ışık almayacak kadar tam körlük bulunan tüm çocuklar öğrenci olarak alınmaktadır" (Güleroğlu 1982:16).

İlkokul için 12, ortaokul için 16 yaşını geçmemiş olmaları gerekmektedir.

Belgelerini tamamlayanlar bu okullara başvurmaktadır. Ancak, okula gereksinmesi olanlarla mevcut okullar arasında önemli bir uçurum olması yüzünden alınabilenlerin sayısı oldukça yetersizdir. Kontenjanı aşan başvurular, bir ya da birkaç yıl beklemek zorundadırlar (Güleroğlu 1982:17).

Görme engelli bir öğrenciye verilen eğitim süresi normalden daha uzun sürdüğü için ilköğretim süresi 6 yıldır. Hazırlık devresi olan ilk yılda öğrencilere temizlik, çevreye ve okula uyum, temel gereksinimlerini karşılama, okul ve grup disiplinine uyum, oyun ve arkadaşlık ilişkileri gibi konularda önbilgi verilmektedir. Bu okullarda verilen eğitim, ders sayısı ve çeşitleri, program, amaç, ilke ve kapsam yönünden normal okullarla eşgüdümlüdür. Ayrıca, onların ilgi ve

6. (Mithat Enç Görme Engelliler Ortaokulu Müdürü Hasan Yıldırım ile 15.10.1993 tarihinde yapılan görüşme).

yetenekleri yönünde eğitilmeleri amacıyla üretime yönelik beceriler de kazandırılmaya çalışılmaktadır (7).

İlkokuldan sonra isteyen öğrenciler, 3 yıllık ortaokula devam etmektedirler. Normal ortaokullardaki dersler kuramsal olarak verilmekte, ayrıca iş ve sanat çalışmaları da ağırlık kazanmaktadır (MEB 1987:81)

Ortaokul veya sanat ortaokuluna gidemeyecek durumda olan çocuklar için ise onları kısa yoldan iş ve mesleğe hazırlayan "iş okulları" bulunmaktadır (MEB 1987:79).

"Bütün özür gruplarında (kör, sağır, ortopedik vb.) zihni yeteneği ve özürü ortaokul üstü öğrenime müsait olan çocukların normal okullarda ve normal sınıflarda kaynaştırma yolu ile eğitime devamları yapılan araştırma sonuçlarına ve ülkemizdeki uygulamalara göre en başarılı sonuçları vermektedir." (MEB 1987:16)

Ortaokullardan sonra normal liselere devam etmek görme engelliler için oldukça zorlayıcı unsurlar taşımakta ve onların eğitim olanaklarını kısıtlamaktadır. Üniversite eğitimini tamamlayabilenler ise çok şanslı küçük bir bölümü oluşturmaktadır.

Çağdaş yöntemlerle sürdürülmesi gereken görme engellilerin eğitimi, okul sayısı, öğretmen, personel, araç gereç ve ders programı sorunları nedeniyle olması gereken düzeye ulaşamamış ve bu eğitime muhtaç kesimin beklentilerini karşılayamamıştır.

7.(Göreneller ilkokulu ve Sanat Ortaokulu Müdür yardımcısı Ali Osman Türkmen'le 21.5.1993 günü yapılan görüşme)

Çeşitli engel ve yetersizlikleri yüzünden özel eğitime gereksinim duyan çocukların eğitimlerinin sınırlı kaldığı, gereksinimleri karşılayabilecek düzeyde fiziksel olanakların yaratılamadığı ,özel olarak yetiştirilmiş öğretim kadrolarının da yeterince sağlanamadığı bir gerçektir (MEB 1987:100).

Bu okullarda kullanılan araç gerecin çoğu yabancı kaynaklıdır. Bunlar bağış ve yardım yoluyla yurtdışı kuruluşlardan ya da döviz karşılığı olmak üzere iki yoldan sağlanmaktadır. Her ikisi de okullardaki araç gereç sorununu çözümleyememiş dolayısıyla gereksinimleri karşılayamamıştır. Değişik ülkelerden sağlanması ise standartlaşmayı engellemiştir (Güleroğlu 1982:28).

Görme engellilerin de birçok işleri yapabilmeleri ve bağımsız birer birey haline gelebilmeleri için erken yaşlardan başlayarak en uygun eğitim metodunu seçmek ve bunu başarıyla uygulamak gerekir. Ülkemizde henüz yeni kavranmaya başlayan özel eğitim konusunun kısa zamanda gereksinimleri giderebilecek düzeye ulaşması şarttır.

BÖLÜM III

GÖRME ENGELLİLERE HİZMET VEREN KÜTÜPHANELER

III.1. HALK KÜTÜPHANELERİ (TANIM)

"Halk kütüphanesi, insan düşünce ve fikirlerinin kaydının ve yaratıcı hayal gücünün ifadesinin herkesçe özgür bir biçimde kullanılmasını sağlayan temel araçtır" (IFLA 1986:57) şeklinde

tanımlanan halk kütüphanesi;

"her vatandaşın başvuracağı bir odak noktasıdır" (Campbell 1982:8).

Daha kapsamlı bir biçimde ise;

"Halk kütüphaneleri yaş, ırk, milliyet, din, dil, eğitim, kültür, sosyo-ekonomik düzey ve politik görüş farkı gözetmeden her tür kütüphane materyali ve çeşitli iletişim yolları aracılığıyla kültür ürünlerini ve bilgiyi insanlığın hizmetine ücretsiz sunarak, onlara ömür boyu eğitim ve boş zamanları değerlendirme olanağını veren, toplumla bütünleşip, sağlıklı kamuoyunun oluşmasına olanak sağlayan, toplumun ekonomik, sosyal, eğitsel, kültürel ve teknik kalkınmasının gerçekleştirilmesini etkileyen, dünya barışının sağlanmasına yardımcı olan demokratik kuruluşlardır" (Sağlamtunc 1990:54).

III.1.1. HALK KÜTÜPHANELERİNİN GÖREVLERİ

Bulunduğu bölgenin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasına geniş ölçüde katkıda bulunan halk kütüphanelerinin, toplumun kurumsal yapısı içinde üstlendiği sorumluluk ve görevleri daha da artmaktadır. Buna göre halk kütüphanelerinin görevleri:

- Kişi veya gruplara ödünç verilmek üzere, kitaplar ve süreli yayınlar, bilgisayar programları, resimler ve diğer görsel-işitsel gereçlerin düzenlenmesi ve hizmete sunulması,

- Topluma en geniş ölçüde enformasyon hizmeti sağlamak için, kütüphanenin enformasyon işlevinin tutarlı bir şekilde genişletilmesi,

- Halk kütüphanesinin toplumla bütünleşmesini sağlayabilmek için, kişi ve grupların gereksinimlerinin daha iyi anlaşılması ve daha yaratıcı bir değerlendirme ile katkıda bulunmak,

- Hizmete sunulan gereçlerin yerlerini gösteren kataloglar, daha geniş kaynakları belirlemek için bibliyografyalar ve belirli konulardaki kitap listelerini hazırlamak,

- Kullanıcılara, dermede bulunmayan veya anında hazır olmayan kitap ve diğer gereçler için istekte bulunma ve ayırtma olanağının sağlanması,

- Çocuklar için ödünç verme ve danışma hizmetleri sağlamak,

- Çeşitli fiziksel engelleri olan bireylerin bilgi gereksinimlerini karşılayacak hizmetleri özel materyaller ile giderebilmek biçiminde verilebilir (IFLA 1986:14-21).

Hiçbir ayırım gözetmeksizin herkese hizmet vermek

durumunda olan halk kütüphaneleri bu nedenle diğer kütüphane türlerinden farklı bir sorumluluğa sahiptir.

Halk kütüphanesinin hizmet verdiği toplumda, kütüphaneyi kullanmayan ve gereksinimleri belirlenip karşılanmadıkça hiçbir zaman kullanmayacak olan birçok insan bulunmaktadır (IFLA 1986:13). Özel kullanıcı grupları olarak adlandırılan bu insanlar arasında; okul öncesi çağıdaki çocuklar, yaşlılar, hastalar, işahavleri ve cezaevlerinde olanlar, etnik gruplar, yabancı azınlıklar ile görme engeli vb. fiziksel engeli olanlar bulunmaktadır (Brown 1979:73).

III.2. MİLLİ KÜTÜPHANELER (TANIM)

"Milli Kütüphaneler, adları ne olursa olsun, bir yasa yada diğer düzenlemelerle derleme görevini yerine getiren ve ülke yayınlarını sağlayıp koruma sorumluluğunu taşıyan kütüphanelerdir" (Akbulut 1984:2).

III.2.1. MİLLİ KÜTÜPHANELERİN GÖREVLERİ

Ülkelerin fikir ve sanat ürünlerini toplayarak gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayan Milli Kütüphanelerin görevleri şunlardır:

- Ülkede yayınlanan tüm yayınları toplamak,
- Derleme Kanunu gereğince toplanan yayınları derlemek,

- Yabancı yayınları, özellikle ülke ile ilgili diğer ülkelerde yayınlanmış olanları toplamak,
- Ulusal bibliyografyalar hazırlamak ve yayınlamak,
- Ülkenin bibliyografik enformasyonu için gerekli hizmetleri planlamak ve düzenlemek,
- Milli Kütüphane ve diğer kütüphanelerdeki materyallerin toplu kataloglarını yayınlamak,
- Yayınların tanıtımına yönelik sergiler düzenlemek,
- Milli Kütüphanelerden beklenen diğer görevler ise;
- Kütüphaneler arası ödünç verme işlemlerini yürütmek,
- Kütüphane teknikleri konusunda araştırma yapmak biçimindedir (Withers 1988:22).

III.3. OKUL KÜTÜPHANELERİ (TANIM)

Ömürboyu süren eğitimin ayrılmaz bir parçasını oluşturan kütüphaneler arasında, okul kütüphaneleri örgün eğitim süreci içinde kişinin karşılaştığı ilk kütüphanelerdir.

Okul kütüphaneleri; içinde bulunduğu okulun eğitim ve öğretim amaçlarına ulaşabilmesine yardımcı her türlü kütüphane materyalini toplayan, düzenleyen ve öğretmenler, öğrenciler ile diğer personelin hizmetine sunan kuruluşlardır (Gillespie 1983:19).

III.3.1. OKUL KÜTÜPHANELERİNİN GÖREVLERİ

Eğitim ve öğretim yöntemleri değişirken iletişim ortamlarının da özellikle görsel-işitsel materyal türlerine yönelik değişimler geçirdiği bilinmektedir. Öğretimin kalıcı olmasını sağlayan bu materyaller okul kütüphanelerinin görevlerini belirlemek açısından da etkili olmaktadır. Buna dayanarak okul kütüphanelerinin görevlerini aşağıdaki biçimde sıralayabiliriz:

- Eğitim-öğretim programını destekleyen ve zenginleştiren ve kitaplar ile diğer materyallerden oluşan bir kaynak olmak,

- Okul kütüphanesi imajını yardımcı hizmet birimi görünümünden çıkartarak, okulun kalbi özelliğini kazandıracak hizmetler sunmak,

- Öğrencilere okuma alışkanlığı ve ders çalışma becerilerini kazandırmak,

- Kütüphanenin tanıtımını yapmak,

- Öğretmen - kütüphaneci ve öğrenci ilişkisini sağlamak,

- Kütüphane kaynaklarına erişimi sağlayan katalogların ve indekslerin hazırlanması,

- Kütüphane kaynaklarının ödünç verilmesi, (Withers 1988:357).

Okul kütüphanelerinde kazanılan deneyim ve beceriler, eğitimin temelini ve sürekliliğinin oluşmasında önemli rol oynamaktadır. Eğitimin

başlangıcında kütüphane olgusunu tanıyan kişinin buradan kazanacağı bilgiye erişim, özümseme, analiz, düşünme ve senteze ulaşma becerileri ömürboyu sürecektir.

III.4. ÖZEL KÜTÜPHANELER (TANIM)

"Diğer kütüphane türlerine oranla daha az tanınan, ancak sayı bakımından kalabalık bir grubu oluşturan özel kütüphaneler, toplumsal açıdan önemli kuruluşlardır" (Çakın 1991:49-55).

Yapıları gereği kendilerine özgü kurumlar olan özel kütüphanelerin tanımlanmasında bazı unsurlar rol oynamaktadır. Bunlar; kullanıcıların özellikleri, bilgi kaynaklarının nitelikleri ve verdikleri hizmetlerdir.

"Özel kütüphaneler hizmet verdikleri kuruluşlarda "bilgiyi çalışmaya uygulama" gibi önemli bir işlev gerçekleştirerek mesleki, ticari, ekonomik, kültürel, endüstriyel, bilimsel ve teknolojik atılımlara olanak sağlayan kuruluşlardır" (Çakın 1991:49-55).

III.4.1. ÖZEL KÜTÜPHANELERİN GÖREVLERİ

Hizmet verdikleri kuruluşa, konusunda gereksinim duyduğu bilgileri uygun yayınlardan sağlayan özel kütüphanelerin görevleri ise;

- Dinamik bir hizmet vermek,
- Kütüphanenin gelecekteki gereksinimlerini belirlemek,

-Danışma, bibliyografya ve ödünç verme hizmetlerini kütüphane kaynaklarından en kısa sürede yararlanarak verebilmek,

-Çeviriler yapabilmek,

-Kütüphanede veya kütüphanenin bağlı olduğu kurumda bulunmayan yayınları diğer kütüphane veya kurumlardan sağlamak,

-Kütüphaneler arası ödünç verme konusunda işbirliğine gitmek,

-Güncel süreli yayınlardan yararlanılmasını sağlayacak bir sistem kurmak biçiminde verilebilir (Withers 1988:124).

Özel kütüphaneler yalnızca devlet ve kamu kuruluşlarında değil, özellikle kişi hukukuna dayanılarak örgütlenmiş dernekler, iktisadi işletmeler ve şirketler gibi kurumlarda da örgütlenmişlerdir.

III.5. ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİ (TANIM)

Ülkelerin toplumsal, kültürel, ekonomik, teknik vb. alanlarda gelişebilmesinin ancak bilimle ve bilimin toplumsal yaşamın her alanına uygulanmasıyla gerçekleştirilebileceği yerler ise üniversitelerdir. Üniversite kütüphanelerinin konumları gereği, bilimsel araştırmaların yapılmasında bir odak noktası olduğu çok açıktır.

Üniversite kütüphanesi; kullanıcıların ilgi duydukları öğrenim alanlarında çalışma ve araştırma yapabilmelerini sağlayan ve belli bir alanda enformasyon, dokümantasyon hizmeti veren ayrıca öğrencilerin de temel mesleki eğitimleri ile daha ileri düzeydeki eğitimleri için gerekli olan yayınları toplayan, kullanıma hazır hale getiren ve bu yayınlardan yararlanılmasında kullanıcılara yardımcı olan kurumlardır (Withers 1988:42).

III.5.1. ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNİN GÖREVLERİ

Buldukları üniversitelerin beyni olan üniversite kütüphanelerinin görevleri aşağıda yer almaktadır:

- Üniversitedeki eğitim ve araştırma faaliyetleri için gereksinme duyulan kaynakları seçmek ve sağlamak,
- Bu kaynaklara rahatça erişimin sağlanabilmesi için kullanıma hazır hale getirmek ve hizmete sunmak,
- Danışma, referans, ödünç verme ve ders kitapları dermesinin hizmete sunulması,
- Yayın taraması yapmak, özet ve indeks hazırlamak,
- Kütüphaneler arası ödünç verme işlemlerini yürütmek,
- Hizmetlerin rahatlıkla yürütülebilmesine olanak sağlayacak mali desteğin, personel, bina ve donanımın sağlanması,
- Kütüphanenin politikasını üniversitenin eğitim politikasıyla bağdaştırmak,

- Diğer kurum ve kuruluşlarla çeşitli alanlarda işbirliğine gitmek (Withers 1988:56).

Teknolojik gelişmelere paralel olarak üniversite kütüphanelerinin görevleri ve hizmetleri de çağın şartlarına uygun biçimde değişim göstermektedir. Araştırmaya ve bilgiye duyulan gereksinim üniversite kütüphanelerinin önemini arttırmaktadır.

BÖLÜM IV

GÖRME ENGELLİLERE VERİLEN KÜTÜPHANE HİZMETLERİ

IV.1. TANIM VE AMAÇ

Milli Kütüphane, okul, halk, üniversite ve özel araştırma kütüphanelerinde görme engellilere yönelik hizmetler verilmektedir. Ancak bu hizmetler halk kütüphanelerinde yaygınlaşarak son yıllarda büyük önem kazanmıştır.

Görme engellilere kütüphane hizmetleri, onların gereksinimlerini karşılamak amacıyla özel materyal sağlanması şeklinde tanımlanmaktadır (Campbell 1982:115).

Özellikle gelişmiş ülkelerde merkezi bir kütüphane kanalıyla şube kütüphaneleri tarafından yürütülen görme engellilere kütüphane hizmetleri, diğer insanlara verilen hizmetlerle aynı felsefi temele sahiptir (IFLA 1979:7).

Dermelerin en üst düzeyde kullanılması amacıyla görme engellilerin bilgiye ve kendilerini geliştirmelerine yönelik Braille basımlı kitaplar ile konuşan kitaplar özel dermelerde hizmete sunulmaktadır. (Campbell 1982:117).

IV.2. DÜNYADA GÖRME ENGELLİLERE VERİLEN KÜTÜPHANE HİZMETLERİ

Günümüzde, ülkelerin büyük bir çoğunluğu, devlet ve

halkın sorumluluğu altında, görme engellilere hizmetler sağlamaktadır (Library of Congress 1979:13). Bu hizmetler uluslararası kuruluşlar ve uluslararası antlaşmalarla desteklenerek geliştirilmektedir (Library of Congress 1983:413).

"Braille" basımlı kitaplar ile birlikte modern çağın getirdiği yeniliklere uygun olarak "konuşan kitaplık" denilen kasetler hizmete sunulmaktadır.

IV.2.1. TARİHÇE

Dünyanın birçok ülkesinde, görme engelliler için kütüphane hizmetleri; ilk önceleri gönüllü daha sonra ise düzenli halk kütüphanesi sisteminin bir parçası halinde kurulmuştur (Campbell 1982:117).

Önceleri, birçok ülkede, bu hizmetin sağlık hizmetlerine veya özel kuruluşlara yardımcı bir konumda olduğu düşünülmüştür (IFLA 1979:7).

19.yy.başlarında Amerika ve Avrupa'da görme engelliler ile ilgili kurumların çalışmaları ve okulların açılmasıyla, her okulun bünyesinde farklı formatlarda kitaplıkların oluşturulduğu gözlenmiştir (Library of Congress 1982:1).

Halk kütüphanelerinde bu hizmetin başlangıcı 1886'lara kadar uzanmaktadır. Farklı formatlardaki Braille basımlı dermelerin okuyucular açısından zorluklar

taşıması nedeniyle, bu konuda birlik sağlanması amacıyla çeşitli çalışmalar başlatılmıştı (Library of Congress 1982:2).

Görme engelliler için kütüphane hizmetlerinin tek merkezden yürütülmesi konusunda A.B.D. ve İngiltere'de çalışmalar yapılmış ve başarıya ulaşılmıştı . Daha sonra, 1932 yılında A.B.D. ve İngiltere; İngilizce konuşulan ülkelerde ortak bir Braille formatı adapte edip kullanmak üzere karar almışlardı (Library of Congress 1982:8).

1974'de Lozan'da UPU kanunu belirlenmiş; eğitimsel, bilimsel ve kültürel materyallerin ithali konusunda ise Florence Agreement (Floransa Anlaşması) sağlanmıştı . Böylece görme engelliler için üretilen materyallerin posta ücreti ve ithali konusunda önemli kolaylıklar sağlanmıştır. Birçok ülkede görme engelliler ücretsiz posta ücretinden yararlanırken bazı ülkelerde sembolik bir miktar ödenmektedir (IFLA 1979:71).

Çeşitli ülkelerde görme engellilere verilen kütüphane hizmetleri konusunda ulusal ve uluslararası düzeyde standartlaşmayı başlatabilmek için de çalışmalar yapılmıştır. IFLA'nın konu ile ilgili önemli çalışmaları vardır (Library of Congress 1982:17).

Sesi kaydederek, istenildiği zaman ve istenildiği kadar yeniden üretmeye yönelik teknolojinin bulunuşu ve uygulanmasıyla birlikte, bunun görme engellilerin eğitim ve kültürlerini geliştirmek için sağlayabileceği

olanaklar düşünölmüştür. Ve bunun sonucunda "Braille" yazısının olumsuzluklarını gidermek amacıyla "konuşan kitaplık" hizmetleri geliştirilmiştir (Demirci 1989:1-4).

"Konuşan kitaplık" hizmetleri, İngilizlerin bulup değişiklikler yaptıkları ve Amerikalıların teknolojik gelişmeleri ile desteklenmiş hizmetlerdir (8).

Bu hizmetler görme engellilerin iletişimi için de ayrı bir önem taşımaktadır.

IV.2.2. UYGULAMA

Dünyanın birçok ülkesinde; görme engellilere kütüphane hizmetleri verilmektedir. Bu hizmetlerin çok gelişmiş olduğu ülkelerin yanısıra henüz çok yeni çalışmaların başlatıldığı ülkeler de uygulama kapsamında yer almıştır. Bu ülkeler aşağıda yer almaktadır.

IV.2.2.1. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ

A.B.D.de görme engelliler için kütüphane hizmetleri merkezi bir düzende; Library of Congress NLS ağına üye ülke içindeki 60 bölge ve 100 halk kütüphanesi tarafından sunulmaktadır (9)

8. Encyclopedia of Library and Information Science. v. 44. suppl. 9. N.Y, 1989.S.62.

9. Encyclopedia of Library and Information Science. v. 44. suppl. 9. N.Y, 1989.S.62.

NLS aşağıdaki hizmetleri sunmaktadır:

- "Braille" basımlı koleksiyon ile konuşan kitaplar ve dergilerin parasız ödünç verilmesi,
- Hizmete sunulan dermeden yararlanılması için kasetçaların sağlanması ve ödünç verilmesi,
- Özel formatlarda üretilen kitapların kataloglanması ve sınıflandırılması,
- Normal yazıdan "Braille" e çeviri ve düzeltme işlemleri yapan gönüllülerin eğitilmesi ve sertifika verilmesi,
- Çeşitli türlerde kaynaklar (klasikler, romanlar, bilim-kurgu, tarih, biyografya, din, şiir, deneme yazıları, yabancı dilde yayınlar, çocuk kitapları vb.) ile enformasyon hizmeti verilmesi,
- Güncel duyuru hizmeti verilmesi,
- Çeşitli formatlarda 70 süreli yayının hizmete sunulması (NLS 1991:1-4).

Gönüllü kişiler ve kuruluşlar bu konuya duyarlılık göstermekte ve her yönden desteklemektedirler. Ayrıca kamu fonlarından yardım sağlanmaktadır (10).

1931 yılında, yalnızca yetişkin görme engelliler için Braille basımlı kitapların ödünç verilmesiyle başlayan NLS programına 1934'te "konuşan kitaplar"ın eklenmesiyle aktif kütüphane kullanıcılarının artışı sağlanmıştır.

10. Directory of Information Resources for the Handicapped, Santa Monica, 1980.s.86.

1952'de çocuklar için ve 1966 yılında ise diğer fiziksel engelliler için hizmetler de verilmeye başlanmıştır.

(11)

Görme engelliler için kütüphane hizmetleri ile ilgili ulusal standartların oluşturulması 1977'de NLS ve ALA'nın ortak çalışmaları ile başlamış, çeşitli düzenlemeler sonucu 1989'da en son şeklini almıştır (NLS 1989:2)

1943 yılında (Bardon-La Follette Kanunu) ile başlatılan, daha sonra 1954 ve 1965 yıllarında yenilenen halk kanunları ile desteklenen görme engellilere verilen halk kütüphanesi hizmetleri şunlardır:

- "Braille" ile yazılmış veya kasetlere kaydedilmiş popüler kitaplar ve yardımcı referans kitaplarının gözden geçirilmiş dermesini oluşturma,

- Library of Congress NLS servisi ile bilgi ağındaki kütüphaneler üzerinden ulaşılabilecek materyal ile enformasyon hizmeti sunma,

- Konuşan kitaplar için kasetçalar sağlama,

- Konuşan gazete yayınlama,

- Gazeteler, magazinler ile yeni yayınlanmış kitaplardan güncel bilgi toplama ve radyo kanallarıyla duyurma.

Bu hizmetleri sunan personel, görme engellilerin

özel okuma gereksinimlerini her yönden bilmekte ve gidermektedir (Bramley 1978:179).

IV.2.2.2. İNGİLTERE

İngiltere'de birçok kurum görme engelliler için literatür sağlamaktadır. İngiliz halk kütüphaneleri ise kabartma basılmış literatürden dermeler oluşturmaktadır (Bramley 1978:154)

NLB görme engelliler için kabartma basılmış literatürün ulusal deposu konumundadır. Büyük bir çoğunluğu "Braille" basımlı kitapların yanısıra "Moon" basımlı ve iri puntolu kitaplar da bulunmaktadır. Ayrıca çocuklar için roman, roman dışı, klasikler ve popüler kitaplarla beraber literatür 350.000 cilde ulaşmıştır (NLB 1991:1).

1882'de Martha Arnold tarafından "Braille" ve "Moon" basımlı 50 kitap ile başlatılan çalışmalar günümüzde sadece İngiltere'de değil aynı zamanda dünya yüzeyinde 41 ülkede etkin biçimde sürdürülmektedir (Bramley 1978:154).

İngiltere'deki birçok gönüllü kuruluş gibi RNIB özellikle kasetçalar türünde araç-gereçlerin sağlanmasında oldukça etkindir. Ayrıca British Talking Book Service for the Blind, (Görme Engellilere Konuşan Kitap Hizmeti) the Student's Braille Collection, (Öğrencilerin Braille Dermesi) Student's Tape Library

(Öğrencilerin Kasetçalar kütüphanesi) ve National Listening Library (Ulusal Dinleme Kütüphanesi) gibi branşları da bünyesinde içermektedir (Bramley 1978:159). Diğer bir gönüllü kuruluş Saint Dunstan's Vakfıdır.

IV.2.2.3. ALMANYA

Louis Braille ile başlayan çalışmalar, İsviçreli görme engelli Helbling'in 1950'lerde "konuşan kitaplık" konusundaki çabaları ile devam etmiştir. (Hook 1988:42).

1954 yılında görme engelliler için ilk özel kütüphane Marburg'da kuruldu. Burası diğer şehirlerde açılan kütüphanelerin merkezi olmuştur. Büyük eyaletlerde açılan kütüphanelerin amacı, görme engellilerin, toplum içindeki kültürel hayatlarının bir parçası haline gelmek, teknik ve özel literatür ile rehabilitasyona ve profesyonelleşmeye yardımcı olarak sosyal aktivite kazandırmaktır (Atinmo 1983:40).

Alman sınıflandırma sistemi ASB'ye göre sınıflandırılan derme, bilimsel ve teknik yayınlar, biyografiler, hikayeler ile diğer alanlarda çeşitli yayınları içermektedir. Akademik kitaplar ise halen Marburg'da üretilmektedir (Hook 1988:45).

Görme engelliler yalnızca ödünç aldıkları materyali geri gönderirken posta ücreti ödemektedirler. Diğer hizmetler ücretsizdir. Kitapları kasetlere okuyan

kişilere saatbaşı belli bir ücret ödenmektedir. Bu durum oldukça ilginçtir. Kütüphanelerin bütçesi ilgili bakanlıklar, gönüllü kuruluşlar, okullar, hayırseverler ve kütüphane kullanıcılarından gelen fonlarla desteklenmektedir (Hook 1988:44).

IV.2.2.4. Diğer Ülkeler

Ülkelerin sosyo-ekonomik ve kültürel yapıları nedeniyle ülkeden ülkeye farklılıklar taşıyan görme engellilere yönelik kütüphane hizmetleri dünyanın birçok ülkesinde yaygınlaşırken bazı ülkelerdeki çalışmaların henüz başlangıç aşamasında olduğu görülmektedir.

Avustralya'da görme engellilere yönelik hizmetleri, 19.yy. sonlarında gönüllü kuruluşların çabalarıyla başlamıştır.(Simmonds 1976:238). Yurtdışı bağışlarla oluşan dermeler hizmete sunulmuştur. Braille basımlı kitapların basılması için gerekli matbaalar son yıllarda yaygınlaşmıştır. Devlet ve gönüllü kuruluşların ortak çalışmaları sonucu değişik düzeylerdeki kullanıcılara kütüphane hizmetleri verilmektedir (Hewitt 1981:136).

Kütüphanecilik hizmetlerinin yaygın olduğu Danimarka'da Braille basımlı kitaplar, az görenler için iri punto basımlı kitaplar ve konuşan kitaplar, görme engellilerin gereksinimlerini karşılamak amacıyla hizmete sunulmaktadır. Ders kitapları, dergiler, magazinler vb. çeşitli türlerde eserlerin üretimi ve dağıtımı merkezi

bir sistemle bir yürütülmektedir (Atinmo 1983:39).

Rusya'da ise devlet ve gönüllü kuruluşlar işbirliği içinde görme engellilere yönelik kütüphane hizmetlerini yürütmektedirler. 1965'den beri eyalet kütüphaneleri, bölge kütüphaneleri, şube kütüphaneleri, okul ve halk kütüphanelerinde bu hizmetler verilmektedir (Zarkov 1981:186).

UNESCO ve IFLA'nın ortak çalışmaları arasında, dünyadaki görme engellilere yönelik kütüphane hizmetlerinin geliştirilmesi de yer almaktadır. Özellikle Afrika ülkeleri ile ilgili çalışmalar dikkat çekicidir (Thomsen 1935:36-42).

Afrika ülkelerinde görme engellilere yönelik kütüphane hizmetleri, dışarıdaki ülkelerin bağışlarından oluşan dermelerin okullar, rehabilitasyon merkezleri ve yerel kütüphanelerde hizmete sunulması şeklindedir. Ancak bu hizmetler henüz yaygınlaşmamıştır. (Atinmo 1983:39-43).

IV.2.2.5. STANDARTLAR

1977 yılına kadar görme engellilere hizmet veren kütüphaneler; materyal, orjinal ürünler, araç-gereç değişimi ve diğer alanlarda uluslararası standartlaşmaya henüz ulaşamamıştı (Hagle 1982:272).

Yıllar boyunca süren çeşitli çalışmalar ve düzenlemeler sonucunda ulusal ve uluslararası standartlar

belirlenmiştir. (IFLA Approved 1983:1) adlı eserde görme engellilere verilen kütüphane hizmetleri konusunda ulusal standartların oluşturulabilmesi için öneriler yer almaktadır. Bunlar genel hatlarıyla aşağıda belirtilmiştir.

"1.Yönetim: Görme engellilere verilen kütüphane ve enformasyon hizmetleri, kullanıcıların gereksinimlerini aşağıda tanımlanmış standartlara uygun biçimde sağlama yeterliliğine sahip kuruluşlar tarafından verilir.

1.5.Bütçe: Her kütüphane, kendine ayrılan bütçe ile gönüllü kişi ve kuruluşların bağışlarıyla oluşturulan ortak bütçeyi planlamalıdır.

1.7. Personel: Kütüphane organizasyonu personel politikasını mantıklı ve yeterli çizgilerle belirlemelidir.

1.7.8. Gönüllüler: Kütüphane hizmetlerini genişletmek ve zenginleştirmek için gönüllü kurumlardan yeteneklerine göre uygun gönüllü kişiler seçilmelidir ve bunlara hizmet içi kursları düzenlenmelidir.

1.8. Diğer kütüphane ve kurumlarla ilişkiler: Enformasyonun yayılması, hizmetin koordinasyonu ve halk eğitimi konularında diğer kütüphane ve kurumlarla işbirliği yapılmalıdır. İlgili kişilere kütüphanecilik

okulları tarafından hizmet içi eğitim kursları verilmelidir.

1.9. Bina:Programın etkin biçimde yürütülebilmesi ve etkinliklerin yapılacağı mekanların fiziksel açıdan kolaylık sağlayacak şekilde yerleşim ve organizasyonuna karar verilmelidir. Tüm binalar engelli bireyler için uygun şekilde planlanmalıdır. Az görenler için özel ışıklandırma sağlanmalıdır.

2.Derme : Kütüphaneler özel formatlar ve donanım gereksinim duyacaklardır.

2.1. : Her kütüphane kullanıcılarının okuma özgürlüğünü yansıtan seçim politikasını belirleyerek dermeyi oluşturmalıdır. Kaset, Braille ve iri punto basımlı eserlerin üretimi ve kopyalanması standartlara uygun olmalıdır."

Farklı kütüphane türlerine göre oluşturulan uluslararası standartlar yine IFLA tarafından yayınlanmıştır.

Kütüphanecilik alanında en iyi ve en verimli hizmeti vermek amacıyla oluşturulan standartlar, ülkelerin kendilerine özgü koşulları nedeniyle farklılıklar gösterebilmektedir. Bunun için her ülkede yetkili kuruluşlar tarafından, uluslararası standartlar ışığında hazırlanan standartlar o ülke için geçerli bir temel olmaktadır.

Görme engellilere verilen hizmetler konusunda henüz ulusal standartlara sahip değiliz. Konu ile ilgili yetkili kuruluşların kısa zamanda bu açığı kapatacağı inancını taşımaktayız.

BÖLÜM V

TÜRKİYE'DE GÖRME ENGELLİLERE VERİLEN KÜTÜPHANE HİZMETLERİ

V.1. TARİHÇE

Ülkemizdeki ilk çalışma Milli Kütüphane tarafından, ortaokulu dışarıdan bitirecek olan görme engelliler için Braille kitap hazırlamak amacıyla 1955 yılında başlatılmıştır. Daha sonra görme engelliler için okulların açılmasıyla ders kitaplarının yazılmasından vazgeçilmiş, roman, öykü, şiir ve bilimsel kitapların Braille olarak yazılmasına geçilmiştir (Kaynar 1992:114-117).

Personel yetersizliği ve Braille kitap yazmanın uzun süre alması yüzünden amaçlanan hedefe varılamamıştır. 1986 yılından beri konuşan kitaplara ağırlık verilmiştir.

Son yirmi yıl içinde görme engellilere yönelik hizmetler ülkemizde yoğunlaşmıştır. Bunun en önemli etkenlerinden biri de kuşkusuz 1981 "Uluslararası Sakatlar Yılı" dır. Özellikle eğitim konusunun ulusal ve uluslararası anlamda değerlendirildiği bu yıldan sonra "Özel eğitim" konusunun ülkemizde yaygınlaştırılması amacıyla çalışmalar başlatılmıştır. Gönüllü kuruluşların da çok etkin biçimde yer aldığı çalışmaların kapsamına görme engellilere yönelik kütüphane hizmetleri de girmiştir.

V.2. UYGULAMA

Ülkemizde Milli Kütüphane, üniversite, halk, özel araştırma ve okul kütüphaneleri ile birçok gönüllü kuruluşlar ve okullar; görme engellilerin okuma ve ders kitabı gereksinimlerini giderebilmek amacıyla kütüphane hizmetleri vermektedir.

Bu hizmetler, tek merkezden üretilmediği için, sözkonusu kurum ve kuruluşlar ayrı ayrı ele alınmış, İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi ile İzmir İl Halk Kütüphanesi Görme Engelliler Bölümleri, yetkililerle yapılan görüşmeler ve gözlem teknikleri sonucu elde edilen veriler ışığında incelenmiştir.

"Görmeyenlerle ilgili dernek ve kuruluşlar 1950'li yıllardan beri faaliyet göstermektedirler. Bunların hiçbiri, görmeyenlerin en acil sorunu olan eğitim ve kültür gereksinimlerine yeterince duyarlılık gösterememiş, 1981 yılından itibaren görmeyenlerin sorunları etrafında oluşan kamuoyu nedeniyle bu çeşit girişimler reklam değeri kazanınca, sesli kütüphane kurmak için birbirleriyle yarışır olmuşlardır. Bu rekabet ve reklam psikozu nedeniyle, sözkonusu girişimlerin hiçbiri rasyonel bir plana, gerçekçi bir değerlendirmeye ve görmeyen kamuoyunun gerçek gereksinim ve taleplerinin saptanmasına dayanmamış, diğer ülkelerin deneyimleri incelenmemiş, teknik hizmetlerin yürütülmesinden kitap seçimine, maliyet hesaplarından dağıtım yöntemlerine kadar hemen hiçbir şey düşünülmemiş, biran önce çıkma saikiyle herşey aceleyle getirilmiştir. O nedenle bu çeşit girişimlerin yararlı oldukları tartışmalı olduğu gibi gerçek bir hizmetin yerine getirilmesi amacıyla ortaya çıktıkları da bir hayli şüphelidir (İçli 1989:1)".

Araştırma alanımızı oluşturan Ankara'da görme engellilere kütüphane hizmetleri veren kurum ve kuruluşlar da ayrı ayrı incelenmiştir.

V.2.1. HALK KÜTÜPHANELERİ

Halk kütüphanelerimizde görme engellilere verilen hizmetler konusunda Kültür Bakanlığı KGM yetkililerinden alınan bilgilere göre aşağıda isimleri yer alan kütüphanelerimizde bu hizmetler verilmektedir. (12)

- Ankara Or-An Sevgi Yılı Halk Kütüphanesi
- Erzurum İl Halk Kütüphanesi:
- Eskişehir İl Halk Kütüphanesi:
- İçel İl Halk Kütüphanesi:
- İzmir Atatürk İl Halk Kütüphanesi:
- Uşak İl Halk Kütüphanesi:

İzmir Atatürk İl Halk Kütüphanesinde görme engellilere verilen hizmetler geniş kapsamlı olduğu için ayrıntılı biçimde incelenmiştir.

V.2.1.1. İZMİR ATATÜRK İLK HALK KÜTÜPHANESİ GÖRME ENGELLİLER BÖLÜMÜ

Halk Kütüphanelerinin amaçları arasında yer alan görme engellilere kütüphane hizmeti verilmesini kendisine

(12). (Kültür Bakanlığı KGM Kültürel Etkinlikler ve Halkla İlişkiler Daire Bşk. Türabi Tütüncü ile 3.8.1993 tarihinde yapılan görüşme)

ilke edinen kütüphanede, 1984 yılında kuruluş çalışmalarına başlanan "Görmeyenler Bölümü" 1986 yılında resmen açılarak Türkiye'deki halk kütüphaneleri arasında ilk olma niteliğini kazanmıştır.(13)

Başlangıçta hizmetlerini Braille kitap yazımıyla sürdüren bölüme Konak Lioness Kulübünün gerçekleştirdiği bir proje ile 1989 yılında "Konuşan Kitaplık" ve "Ses Kayıt Stüdyosu" bölümleri eklenerek Braille yazı bilmeyen görme engellilere de kütüphane hizmeti verilmeye başlanmıştır. En son, yine bu kulübün desteğinde, uluslararası "Hadley Körler Okulu" tarafından dil kursları verilmektedir. Bu okul tarafından İzmir Hadley programının resmi temsilcisi ve yöneticisi olarak Konak Lioness Kulübünden bir görevli atanmıştır. Kütüphane personelinden İngiliz Filolojisi mezunu görme engelli bir kişi "eğitim görevlisi" olarak hizmet vermektedir. Kursların tüm malzemesi Hadley Körler Okulu tarafından sağlanmaktadır.

Bölümde halen 4 görme engelli personel ve bir sorumlu kütüphaneci çalışmakta ve "Braille" ile kitaplar üretilmektedir. Ve daha sonra bunlar çoğaltılarak kullanıcı hizmetine sunulmaktadır.

Değişik konularda özellikle edebiyat ağırlıklı toplam 335 ciltten oluşan 120 çeşit kitap bulunmaktadır. Ülkemizde ilk defa Braille alfabesi ile Red House sözlük

(13). (İzmir Atatürk İl Halk Kütüphanesi Müdiresi Güzin Taylan ile 22.12.1992 tarihinde yapılan görüşme)

yazılarak çoğaltılmış ve hizmete sunulmuştur.

"Konuşan Kitaplık" biriminde ise sosyal gönüllülerin kitap okuması ve ses yönetmeni tarafından kaydedilmesi ile kitaplar kasetlere aktarılmaktadır.

6 adet kasetçalar, 12 adet kulaklık ile aynı anda 12 kullanıcı 6 değişik kitabı dinleyebilmektedir. Birimde 921 adet kaset mevcuttur. Üye olanlar, İzmir ve dışından ödünç verme hizmetlerinden yararlanmaktadır. Bu birimdeki sorunların başında çok sayıda boş kasete ihtiyaç duyulması ve zaman zaman kitap okuyacak sosyal gönüllü bulmakta güçlük çekilmesi gelmektedir.

Amacı yalnızca İzmir ve çevresine değil tüm Türkiye'de görme engelli kullanıcılara ulaşarak hizmet vermek olan bölüm, üye olanlara posta yolu ile il dışına ödünç materyal de göndermektedir. İncelediğimiz bölümler arasında ülkemiz koşulları da gözönünde tutulursa oldukça iyi düzeyde ve özverili bir hizmet verilmektedir.

UNESCO tarafından bölüme 1992-1993 yıllarında yaklaşık 33 bin dolarlık teknik malzeme bağışı yapılmıştır. (14)

V.2.2. DİĞER KURUM VE KURULUŞLAR

Görme engellilere verilen kütüphane hizmetleri ile ilgili diğer kurum ve kuruluşlar incelendiğinde, dikkat

14. (KGM Dış ilişkiler ve Burslar Şube müdürü Neriman Ertürkle 18.2.94 tarihinde yapılan görüşme).

çekici çalışmaların üniversitelerde başladığı gözlenmektedir.

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğrencilerin ders kitabı gereksinimlerini karşılamaya yönelik organize edilen " konuşan kitaplık" çok az kişi tarafından kullanılmaktadır.

Ardından ODTÜ ve Boğaziçi Üniversiteleri bünyesinde benzer girişimler görülmüştür. Ancak bunlar öğrencilerin ders kitapları gereksinimleriyle sınırlı kalmayıp, daha geniş bir kültür gereksinimini karşılamaya yönelmişlerdir (İçli 1989:2).

Üniversitelerde başlatılan bu çalışmaları adeta birbirleriyle yarışırçasına dernekler izlemiştir. Altı Nokta Körler Derneği Gaziantep Şubesi, Türkiye Görmezleri Eğitim ve Himaye Derneği ve Antalya Körler Derneği birer "konuşan kitaplık" oluşturduklarını ilan etmişlerdir. Ancak verilen hizmetlerin yeterliliği konusunda sağlıklı bilgiler oldukça azdır (Kaynar 1989:1).

Okullarda öğretimin daha etkili ve kalıcı olması için mümkün olduğu kadar görsel-işitsel araçlara başvurulmaktadır. İşitme yoluyla öğrenmenin, dolayısı ile konuşan kitapların görme engelli öğrenciler için ne derece önemli olduğu çok açıktır (Dede 1989:2).

Görme engellilere eğitim veren okulların bazılarında çoğunluğu ders kitaplarından oluşan Braille

basımlı ve konuşan kitaplar ile diğer kitapların oluşturduğu kütüphaneler bulunmaktadır. Ancak bunların gereksinimleri ne ölçüde giderdiği belirsizdir.

Görme engelliler ile ilgili gönüllü bir kuruluş olan TKV'nin çalışmaları konusunda yetkililerden bilgiler edinilmiştir.(15)

Vakıf senedinde belirlenmiş olan amaçlar doğrultusunda görme engellilerin eğitim, sağlık, rehabilitasyon ve iş bulma sorunları ile göz nurunu koruma konularında çalışmalar yürütülmektedir.

Bağışlarla yürütülen bu çalışmaların arasında Ankara'daki görme engellilere hizmet veren ilk ve ortaokullara yardımlar önemli bir bölümü oluşturmaktadır. Öğrencilerin ders kitabı gereksinimleri karşılanmaktadır.

15 Ocak 1994' de Vakıf bünyesinde "konuşan kitaplık" açılmıştır. Henüz çok yeni olan bu birim araştırmamız süreci kapsamına girmediği için incelenememiştir.

V.2.2.1. İSTANBUL BEYAZIT DEVLET KÜTÜPHANESİ GÖRME ENGELLİLER BÖLÜMÜ

Görme engellilere verilen hizmetlerin oldukça kapsamlı olduğu Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde halkın değişik kesimlerinden gelen görme engelli kullanıcılara

15. (TKV Başkanı Mine Örcün ile 2.8.93'te yapılan görüşme).

hizmet vermek amacıyla 1992 yılında açılan bölüm, kütüphanenin üst katında müzik bölümü ile birlikte yer almaktadır. Yerleşim açısından üst katta olduğundan kullanıcılar için engel oluşturmaktadır.

Stüdyoda gönüllü okuyucular ve kütüphaneciler tarafından doldurulan kasetler daha sonra çoğaltılmaktadır. Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu kapsamındaki kütüphaneye gelen kitaplardan okuyucuların istekleri doğrultusunda doldurulan kasetlere "Braille" alfabesi ile sıra numarası verilmekte, herhangi bir sınıflandırma sistemi uygulanmamaktadır. İleride dermenin artmasıyla bu durumun çeşitli güçlükler getireceği şüphesizdir.

Lioness kulüpleri ve kullanıcılar kaset bağışında bulunmaktadır. Ancak bu bağışlar gereksinimi karşılayamamaktadır. (16)

Bölümde bir kütüphaneci hizmet vermektedir. Konu hakkında özel eğitim almamıştır.

Ödünç verme hizmeti posta ile de yapılmaktadır. Bölümdeki 21 kasetçalar ile hizmet verilmektedir.

Kütüphane Derneği ve Kütüphane bütçesinden bölümün bütçesi karşılanmaktadır. Kültür Bakanlığı'nın bütçesinin arttırılması bu hizmeti de olumlu yönde etkileyecektir.

(16). (İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi Müdürü Yusuf Tavacı ile 16.6.1993'te yapılan görüşme)

Görme engelliler için toplantılar, paneller ve moral günleri düzenlenmekte ve basın yoluyla duyurulmaktadır.

Yurtiçinde hizmet veren diğer kütüphaneler ve kuruluşlar ile ilişkiler çok az düzeyde gerçekleşmekte, yurtdışı ile hiçbir bağlantı sağlanmamaktadır. Bu da hizmetin geliştirilmesini olumsuz etkileyen bir faktördür.

Kırklareli İl Halk Kütüphanesi ve Kırklareli Veysel Vardar Görme Engelliler Okulu'na materyal konusunda yardım yapılmaktadır.

Hizmetlerin profesyonelce yürütülebilmesi, tüm Türkiye'ye hitap edebilmesi ve de uluslararası ilişkilerle daha yararlı hale getirilebilmesi için personel, derme ve araç-gereç eksikliği giderilmelidir.

BÖLÜM VI

ANKARA'DA GÖRME ENGELLİLERE VERİLEN KÜTÜPHANE HİZMETLERİ

VI.1.UYGULAMA

Araştırma alanımız olan Ankara'da, Altı Nokta Körler Derneği, Göreneller ilkokulu ve Sanat Ortaokulu, Milli Kütüphane, Mithat Enç Görme Engelliler Ortaokulu, Or-An Sevgi Yılı Halk Kütüphanesi ve ODTÜ Kütüphanesinde, görme engellilere yönelik kütüphane hizmeti veren birimler ayrı ayrı incelenmiş ve beş öge açısından tanıtılmıştır.

VI.1.1. ALTI NOKTA KÖRLER DERNEĞİ KÜTÜPHANESİ

Görme engellilerin eğitimi ve sosyal alanda örgütlenmeleri konusunda etkili çalışmalar yapmış olan görme engelli eğitimci Mithat Enç tarafından (17) 1950 yılında kurulan dernek 1958 yılında "Kamuyararına çalışan dernek" statüsüne kavuşmuştur. Derneğe kayıtlı üye sayısı 500 civarındadır.

Görme engellilerin sorunlarını çözümlemek ve onların istihdamlarını sağlamak amacıyla çeşitli çalışmalar yürütülen dernek "Altı Noktanın Sesi" gazetesini de çıkarmaktadır.En son çalışmaları arasında 40.000 sayfalık okuma kapasitesine sahip "Konuşan Bilgisayar" ile görme

17. Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi c.6.İstanbul, 1986.s.3691.

engellilere hizmet verecek bir "Kültür Sitesi" projeleri yer almaktadır. (18)

"Konuşan Kitaplık" tarzındaki kütüphane hizmetlerinin başlangıcı son birkaç yıl öncesine uzanmaktadır. Şu anda sadece 500 civarındaki dernek üyelerine hizmet verilmektedir. Derneğin etkin üye sayısı ise 100 dür. flerde, derneğin genişlemesine paralel olarak kullanıcı sayısının arttırılması düşünülmektedir. Dernek üyeleri dışından gelen istekler için belli bir ücret karşılığında ödünç verme hizmetleri verilecektir.

Kütüphanede 33 "Konuşan Kitap" hizmete sunulmaktadır. Dernek bünyesinde bulunan kayıt stüdyosu teknik hazırlıkların tamamlanmamasından dolayı henüz kullanılamamaktadır. Bu nedenle kasetler belli bir ücret karşılığında dernek dışında doldurtulmaktadır.

Kasetlerin konularının seçimi dernek üyeleri tarafından yapılmaktadır. Bunlar, roman, şiir, deneme yazıları vb. dir. Kasetlerin tür açısından zenginleştirilmesi gerekmektedir.

Bahçelievler semtinde bulunan Dernek binası içinde, girişte 6 metre karelik bir alanda kütüphane bulunmaktadır. Burası kütüphane için önceden planlanmış değildir. Bu nedenle rahat bir çalışma ortamı söz konusu değildir. Fiziki açıdan düzenlenmesi gerekmektedir.

Böylece kullanıcılar evlerinin yanısıra bu binadan da rahatlıkla yararlanabilecektir.

Üye aidatları ve bağışların oluşturduğu bütçenin yetersizliği dermenin gelişmesini olumsuz yönde etkilemektedir. Konu ile ilgili diğer kurum ve kuruluşlar ile daha sıkı işbirliğine gidildiği takdirde dermenin değişimi sağlanarak bir ölçüde bu açığın kapatılacağı söylenebilir. Kaset doldurma konusunda Milli Kütüphane ile işbirliği yapılmaktadır. Diğer kurum ve kuruluşlarla ilişkilerin sınırlı düzeyde kalması hizmetlerin gelişmesini etkilemektedir. Dermenin organizasyonundan ve hizmete sunulmasından sorumlu görevli yoktur. Personel eksikliğinin giderilmesi ile ilgili herhangi bir çalışma da planlanmamıştır.

VI.1.2. GÖRENELLER İLKOKULU VE SANAT ORTAOKULU KÜTÜPHANESİ

1974-75 öğretim yılında ilkokul düzeyinde özel eğitime başlanan okula 1987 yılında sanat ortaokulu eklenmiştir. ilkokul kısmında 133, ortaokul kısmında ise 46 öğrenci olmak üzere toplam 179 öğrencinin eğitim gördüğü okulda normal okullardaki ders programlarının yanısıra kişisel becerileri geliştirmek amacıyla yardımcı dersler de verilmektedir.

Okulun kuruluşundan bu güne kadar hizmet veren kütüphane son 1 yıldır görevli olmadığı için kapatılmıştır.

Okuldaki tüm öğretmen ve öğrenciler kullanıcıları oluşturmaktadır. Biri özel eğitim almış 42 öğretmen, 10 memur ve 23 hizmetli okulda görevlidir.

Yetkililerden alınan bilgilere göre;800 civarında "konuşan kitap", 150 Braille basımlı ve diğer kitaplar dermeyi oluşturmaktadır (19). Derslere yönelik eserlerin yanısıra hikaye, masal ve roman türünde eserler de yer almaktadır. Okulda bulunan ve Braille kitapların üretilmesinde kullanılan matbaa eskiyen makineler yenilenmediği için hizmet dışı kalmıştır. Bu durum dermenin gelişmesini olumsuz etkilemektedir.

Aydınlıkevler'de bulunan okulda kütüphane için ayrılan alan 16 metrekaredir. Okulun kuruluş planında yer almış olan kütüphane, binanın 2.katında bulunmaktadır.

Kütüphaneye ayrılan bütçe dermenin geliştirilmesi açısından yetersizdir. Gönüllü kuruluşların bağışları beklenmektedir. Çoğunlukla güncel olmayan kitaplar bulunmaktadır. Dermenin değişim yoluyla güncelleştirilmesi sağlanabilir.

Kütüphanenin diğer kurum ve kuruluşlar ile ilişkileri vasat düzeydedir. Bu da dermenin ve hizmetlerin gelişmesini olumsuz etkileyen etkenlerden biridir.

(19).(Göreneeller ilkokulu ve Ortaokulu Müdür Yrd. Ali Osman TÜRKMEN ile 21.5.93 ve 10.1.94 tarihlerinde yapılan görüşmeler)

VI.1.3. MİLLİ KÜTÜPHANE GÖRME ENGELLİLER BÖLÜMÜ

Görme engellilere yönelik hizmet veren kurumlardan biri olan Milli Kütüphane 1946 yılında hizmet vermeye başlamıştır. 1955 yılında, ortaokulu dışarıdan bitirecek olan görme engellilere Braille kitap hazırlamak amacıyla Görme Engelliler Bölümü kurulmuştur. Görme engelliler için ilk ve ortaokulların açılmasıyla ders kitaplarının yazılmasından vazgeçilmiş ve roman, öykü, şiir ve bilimsel kitapların yazılmasına başlanmış olan bölümde görme engellilerin okuma gereksinimleri karşılanmaya çalışılmaktadır. Bölümde, bilgisayar destekli kitap okuma çalışmaları da başlatılmıştır. Basılı bir kaynağı sese çeviren bu araç Türkçe'ye uyarlanamadığı için henüz kullanılamamaktadır (Kaynar 1992:114-117).

Toplumun değişik kesimlerinden gelen kullanıcılara hizmet veren bölümün aylık istatistiklerine göre kullanıcı sayısı 100-120 civarındadır. Ankara'da görme engellilere hizmet veren kütüphaneler arasında en kapsamlı hizmetin verildiği bölümde, yazar ve kitap adına göre alfabetik düzenleme yapılarak hizmete sunulan derme; Braille ve konuşan kitaplar ile diğer kitaplardan oluşmaktadır. Dermenin konuya göre sınıflandırılmaması kullanıcıların erişimini zorlaştırmaktadır.

Dermede roman, öykü, radyo tiyatrosu ve Hukuk Fakültesi öğrencileri için ders kitapları bulunmakta ve

hergün 5 günlük gazete banda okunmaktadır.

Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu kapsamındaki kütüphaneye gelen kitaplardan seçilen 225 cilt Braille ve 5 yabancı süreli yayın, 21 harita, 260 konuşan kitap ile gazete ve dergilerin kasetlere okunmasıyla oluşan 4300 konuşan gazete/konuşan dergi bulunmaktadır.

"Konuşan Kitaplık" 12 kişilik bir sistem halindedir. 8 kullanıcı ayrı ayrı kitapları dinlemekte, 4 kullanıcı da diğer kullanıcıların teyplerine dinlemek istedikleri kitapları seçerek bağlanabilmektedirler.

Milli Kütüphanedeki bu hizmetlerden çok geniş bir kesim yararlanamamaktadır. Dermenin gereksinimleri karşılayacak düzeyde olmadığı yetkililerce de ifade edilmiştir (20).

80 metrekarelik bir alanda hizmet verilen Bölüm kütüphanenin giriş katında bulunmaktadır.

Yetkililerden edinilen bilgilere göre; genel bütçeden bölüme ayrılan bütçe yeterlidir. Bölüme yapılan bağışlar da önemli miktarlara ulaşmıştır. Bölümde bulunan 2 görevliden birisi görme engelli ve konu uzmanı, biri ise bu konuda özel eğitim almamıştır.

Görme engellilere hizmet veren diğer kurum ve kuruluşlar ile sınırlı düzeyde işbirliği vardır. Bu

(20). (Milli Kütüphane Görme Engelliler Bölümü Sorumlusu Mustafa Kaynar ile 29.12.93 Tarihinde yapılan görüşme)

işbirliği, kaset doldurma ve araç-gereç sağlanması konularında gerçekleştirilmektedir.

VI.1.4. MİTHAT ENÇ GÖRME ENGELLİLER ORTAOKULU KÜTÜPHANESİ

Özel eğitim alanında önemli çalışmalar yapmış, görme engelli eğitimci Mithat Enç(21) tarafından kurulmuş olan okulda 1952-53 öğretim yılında ortaokul düzeyinde özel eğitime başlanmıştır. Okulda 113 öğrenci eğitim görmektedir. Diğer ortaokullardaki ders programlarının yanısıra öğrencilerin kişisel becerilerini geliştirmeye yönelik yardımcı dersler de verilmektedir.

Okulun kuruluşundan bugüne, öğretmen ve öğrencilere yönelik kütüphane hizmetleri de verilmektedir.

Okuldaki tüm öğretmen ve öğrenciler kullanıcıları oluşturmaktadırlar. 16'sı görme engelli olan 33 öğretmen, 16 hizmetli ve 3 memurdan oluşan 52 kişilik personel kütüphane hizmetlerinden yararlanmaktadır. Kütüphanede kullanıcı istatistiği tutulmamaktadır.

Braille'e çevrilmek üzere bekleyen 350 kitap, 268 Braille basımlı ve 1459'u diğer kitaplardan oluşan derme hizmete sunulmaktadır. Derslere yönelik kitapların yanısıra roman, hikaye, şiir gibi türler de bulunmaktadır. Bu kitapların büyük kısmı güncel değildir ve bağış yoluyla sağlanmıştır.

21. Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi.c.6. İstanbul,1986.s.3691.

Çankaya Lioness Kulübünün bağışladığı "konuşan kitaplık" 12 kişiye aynı anda hizmet vermektedir.

Derme herhangi bir sınıflandırma sistemine göre düzenlenmemiştir. Bu da hizmeti etkileyen olumsuz bir unsurdur. Gönüllü kişilerin okuduğu kitaplar özel daktilo ile Braille'e çevrilmekte ve hizmete sunulmaktadır.

Beşevler semtinde bulunan okulun 2.katında yer alan kütüphane yaklaşık 60 metrekare lik bir alanda hizmet vermektedir. Alan kütüphane olarak planlanmamış, sonradan düzenlenmiştir.

Gönüllü kuruluşların maddi destekleriyle dermenin geliştirilmesi ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır. Okul bütçesinden kütüphaneye ayrılan bütçe yetersizdir. Gönüllü kişi ve kuruluşların destekleri bütçenin ve dermenin gelişmesini sağlayacaktır.

Bölümde görme engelli bir personel görevlidir. Yetkililer ve öğrencilerden edinilen bilgilere göre, gören bir personele gereksinim duyulmaktadır. (22)

Görme engellilere yönelik hizmet veren diğer kurum ve kuruluşlar ile ilişkiler oldukça az düzeydedir.

Dermenin sınıflandırılması konusunda ODTÜ Kütüphanesi ile işbirliğine gidilmiştir.

(22) . (Mithat Enç Görme Engelliler Ortaokulu Müdürü Hasan Yıldırım ile 15 Ekim 1993 ve 12 Ocak 1994 tarihlerinde yapılan görüşmeler)

VI.1.5. OR-AN SEVGİ YILI HALK KÜTÜPHANESİ GÖRME ENGELLİLER

BÖLÜMÜ

Kültür Bakanlığı'nca yapımına 1987 yılında başlanarak 1991 yılında tamamlanan kütüphane 1 Eylül 1992'den beri hizmet vermektedir. 16 Kasım 1992'de kütüphanenin resmi açılışı yapılmıştır. Mogan Lioness Kulübünün maddi desteği ile 1992 yılında Görme Engelliler Bölümü açılmıştır.

Kuruluşundan bugüne kadar oldukça az sayıda kullanıcıya hizmet veren bölümde kullanıcı sayısı ile ilgili istatistik tutulmamaktadır. Yetkililerden alınan bilgilere göre,devamlı gelen 1-2 kişi ile beraber ayda en fazla 5-6 kişi Bölümü kullanmaktadır. Bunların çoğu ise, ödünç kaset alan okuma güçlüğü çeken yaşlılardır.(23)

Bölümde 75 kasetten oluşan bir "konuşan kitaplık" vardır. "Braille" basımlı kitaplar, ile iri punto basımlı eserler bulunmamaktadır. Kasetlerin büyük kısmı romanlardan oluşmaktadır. Süreli yayın olarak "Altı Nokta'nın Sesi" gazetesi'de bulunmaktadır. Nicelik ve nitelik yönünden derme yetersizdir.

Kütüphanenin genel bütçesinin yanısıra gönüllü kuruluşların yardımları ile dermenin geliştirilmesi konusunda çalışmalar devam etmektedir.

Bölüm kütüphanenin giriş katında, Mogan Lioness

(23) . (OR-AN Sevgi Yılı Halk Kütüphanesi Müdiresi Halime ÜNAL ile 10.10.92 ve 3.8.93 tarihlerinde yapılan görüşmeler)

Kulübünün maddi yardımları ile dekore edilen 28 metrekairelik ayrı bir salonda hizmet vermektedir. Kitapların kasetlere okunması için kayıt stüdyosu yoktur. Bu da kasetlerin niteliğini olumsuz etkilemektedir.

Türkiye Körler Vakfı ve Mogan Lioness Kulübü ile işbirliğinin yanısıra, Milli Kütüphane ile teknik konularda az düzeyde işbirliği yapılmaktadır. Bölüm açıldığı ilk günlerde Göreneller ilkokulu ve Sanat Ortaokulu öğrencilerine tanıtılmıştır.

VI.1.6. ORTADOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANESİ

GÖRME ENGELLİLER BİRİMİ

ODTÜ Kütüphanesi 1956 yılında kurulmuştur. Kuruluşundan bugüne kadar üniversitenin gelişmesine paralel olarak kütüphane de gelişmesini sürdürmüştür. Bugün üniversite içi ve dışından birçok kullanıcıya, çeşitli alanlarda hizmet verilmektedir.

Görme engelliler ile ilgili çalışmalar, 1977 yılında "Braille" basımlı kitaplarla başlatılmış, 1991'de ODTÜ Dostluk ve Dayanışma Topluluğu'nun kurulması ile farklı boyutlar kazanmıştır. (24) Bu topluluğa üye gönüllü 60 öğrenci görme engelli öğrencilerin istedikleri eserleri okuma, onlarla birlikte ders çalışma ve kaset doldurma konularında yardımcı olmaktadır.

(24) . (ODTÜ Kütüphane ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı Enformasyon Birimi Sorumlusu Sercan AYATA ile 15.12.93 tarihinde yapılan görüşme)

ODTÜ'de görme engelli 11 öğrenci bulunmaktadır. Bunların 8'i kütüphaneyi devamlı kullanmaktadırlar. Kamu yönetimi, uluslararası ilişkiler, psikoloji vb.bölmelerde okuyan öğrencilerin hepsi sosyal bilimlerde eğitim görmektedirler.

Kütüphanede kullanılan Library of Congress Sınıflandırma Sistemine göre sınıflandırılmış 624 Braille ile 10 "konuşan kitap" dermeyi oluşturmaktadır.

Eski basımlı olan Braille kitaplar bağış yoluyla sağlanmıştır. 2 yabancı süreli yayın devamlı gelmektedir. Bunlar New Beacon Braille ve Braille Progress dir.

Kütüphanenin giriş katında 20 metrekarelik ayrı bir alanda hizmet verilmektedir. Ayrıca 2.katta bulunan 2 kare (özel okuma odası) de görme engelli öğrencilerin hizmetine sunulmuştur. Kitapların kasetlere aktarılması için kayıt stüdyosu bulunmamaktadır. Gönüllü kuruluşlar ile kayıt stüdyosu kurulması konusunda işbirliği planlanmıştır.

Birime kütüphane bütçesinden belirli oranda pay ayrılmaması hizmetin gelişmesini olumsuz etkilemektedir. Gönüllü kişi ve kuruluşların yardımları ile 8 kasetçalar bağışlanmıştır.

Gönüllü kişi ve kuruluşlar ile her alanda işbirliği yapılmaktadır.

VI.2. ANKARA'DA GÖRME ENGELLİLERE YÖNELİK HİZMET VEREN
 KÜTÜPHANELERDE KULLANICILARLA YAPILAN BAĞIMLI
 GÖRÜŞMELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ankara'da görme engellilere hizmet veren kütüphanelerde, 100 kullanıcı ile yapılan bağımlı görüşmelerin sonuçları aşağıda yer almaktadır:

VI.2.1. GÖRME ENGELLİ KULLANICILARIN ÖZELLİKLERİ

Görüşme yapılan kullanıcıların % 22'si kadın, % 78'i ise erkektir.

Kullanıcıların yaş gruplarına göre dağılımı ise şöyledir:

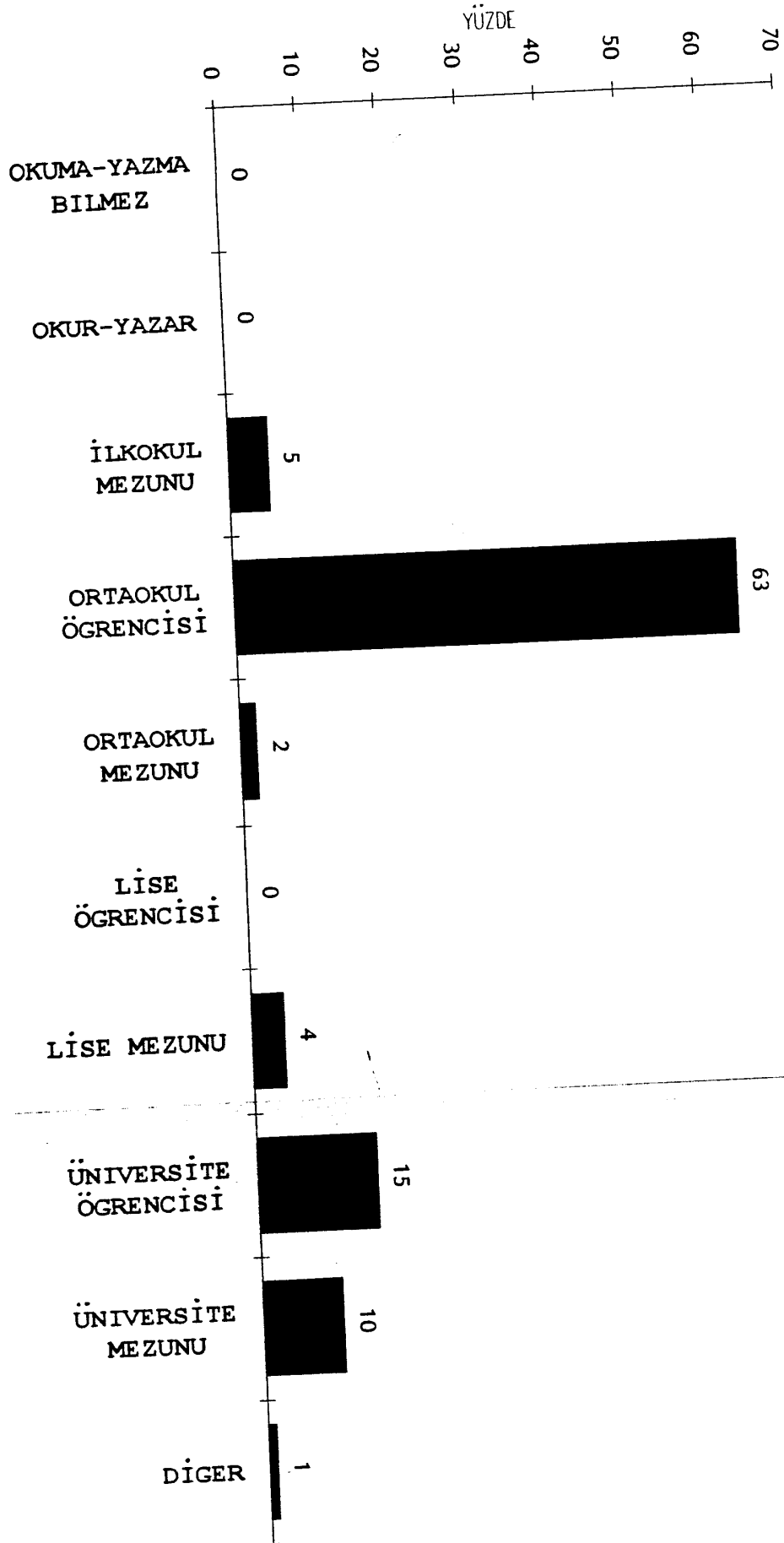
13-18	% 63
19-24	% 13
25-	% 24

Deneklerin eğitim düzeyine bakıldığında ise; % 5'i ilkokul, % 63'i ortaokul öğrencisi, % 2'si ortaokul mezunu, % 4'ü lise mezunu, % 15'i üniversite öğrencisi, % 10'u üniversite mezunudur. Deneklerin % 1'i ise 2. üniversiteye devam etmektedir. Kullanıcıların % 79'u öğrencidir. (Tablo 1).

VI.2.2. GÖRME ENGELLİ KULLANICILARIN OKUMA ALIŞKANLIKLARI
 VE YARARLANDIKLARI KÜTÜPHANE TÜRLERİ

Okuma alışkanlığı : Kişinin bir gereksinim olarak

Tablo 1. GÖRME ENGELLİ KULLANICILARIN EĞİTİM DÜZEYLERİ

algılaması sonucu, okuma eylemini yaşam boyu sürekli ve düzenli bir biçimde gerçekleştirmesine denir (Yılmaz 1990:5).

Görme engelli kullanıcıların % 34'ü eğitimleri süresince yalnızca ders kitaplarından, % 66'sı ise ders dışı kitaplardan yararlanmışlardır.

Ders dışı kitaplardan yararlanan Deneklerin % 20'si konuşan kitaplardan, % 17'si Braille, %14'ü Braille ile birlikte konuşan kitap, %5'i diğer (Arkadaşlarıyla birlikte çalışarak veya öğretmenlerin yardımları ile vb.), % 2'si Braille ve diğer, % 2'si Braille-konuşan kitap ve konuşan gazete-dergi birlikte, % 6'sı ise konuşan kitap ile diğer yanıtını birlikte vermişlerdir.

Ders dışı çeşitli türlerdeki eserlere erişimin nasıl sağlandığı sorusuna gelen yanıtların % 64'ü kütüphanelerden, % 15'i yakınlarının yardımıyla, % 12'si diğer (gören arkadaşların kitap okumaları vb.) ve % 9 'u dernekler aracılığıyla biçimindedir.

Görüldüğü gibi deneklerin büyük çoğunluğu çeşitli türlerdeki eserlere kütüphaneler sayesinde erişebilmektedir.

Görme engelli kullanıcıların yararlandıkları kütüphanelerin başında % 50 ile okul kütüphanesi gelmektedir. Bunu % 24 ile Milli Kütüphane izlemektedir.

Üniversite kütüphanesinden yararlananlar % 8'dir. Deneklerin % 3'ü arkadaşlarının kişisel kütüphanesinden yararlanmaktadırlar.

Dernek kütüphanesinden yararlananların oranı % 9'dur. Milli Kütüphane ve üniversite kütüphanesinden birlikte yararlananlar % 4 dür. Deneklerin % 2'si ise Milli Kütüphane ve dernek kütüphanesinden yararlandıklarını belirtmişlerdir (Tablo 2).

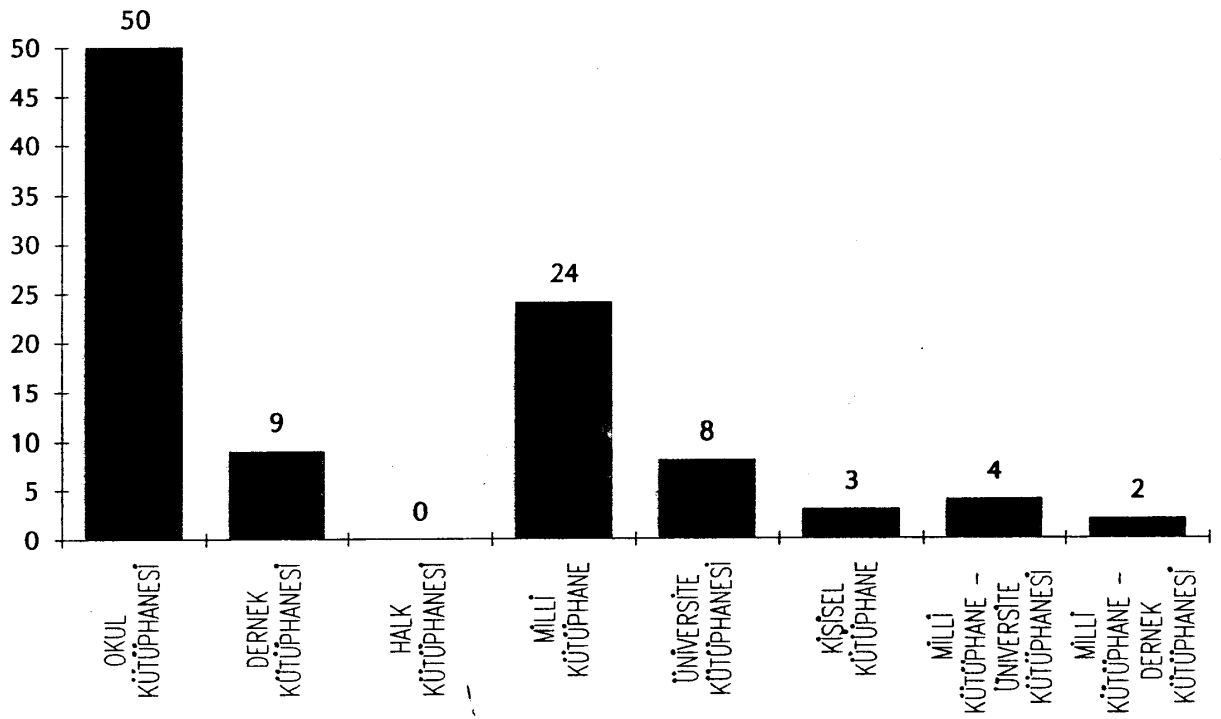
"Yararlandığınız kütüphane oturduğunuz yere yakın mı?" Sorusuna gelen yanıtların % 76 'sı evet, % 24'ü ise hayır'dır. Burada unutulmaması gereken bir nokta bulunmaktadır. Görüşme yapılan kullanıcıların % 63'ünü oluşturan ortaokul öğrencilerinin, yatılı okudukları okul içinde yer alan kütüphaneye kolaylıkla ulaşabilecekleri gözardı edilmemelidir. Öğrencilerin eğitimleri süresince aldıkları yardımcı dersler, onların bağımsız hareket etmelerinde çok önemli bir faktördür.

Yararlandıkları kütüphanenin oturdukları yere uzak olduğunu belirtenlerin % 57'si kütüphaneye ulaşımında sıkıntı çektiklerini, % 43'ü ise kütüphaneye ulaşımında sıkıntı çekmediklerini belirtmişlerdir.

VI.2.3. GÖRME ENGELLİ KULLANICILARIN YARARLANDIKLARI

KÜTÜPHANELERİN DERMELEİ

Görme engelli kullanıcıların % 48'i Braille basımlı

kitapları kullanmaktadır. Braille basımlı kitaplar, konuşan kitaplar ve konuşan gazete-dergilerden yararlananların oranı ise % 18'dir. Bunu % 15 ile Braille ve konuşan kitaplardan yararlanan denekler izlemektedir.

Deneklerin % 8'i yalnızca konuşan kitap, % 6'sı ise diğer yanıtını vermişlerdir. Bunlar kütüphanedeki diğer kitaplardan arkadaşlarının okuması sayesinde yararlanmaktadırlar. Bu uygulama araştırma yapılan kütüphaneler içinde yalnızca ODTÜ'de görülmektedir. Diğer kütüphanelerde de gönüllü okuyucular kanalıyla böyle bir hizmet verilmesi çok uygun olacaktır.

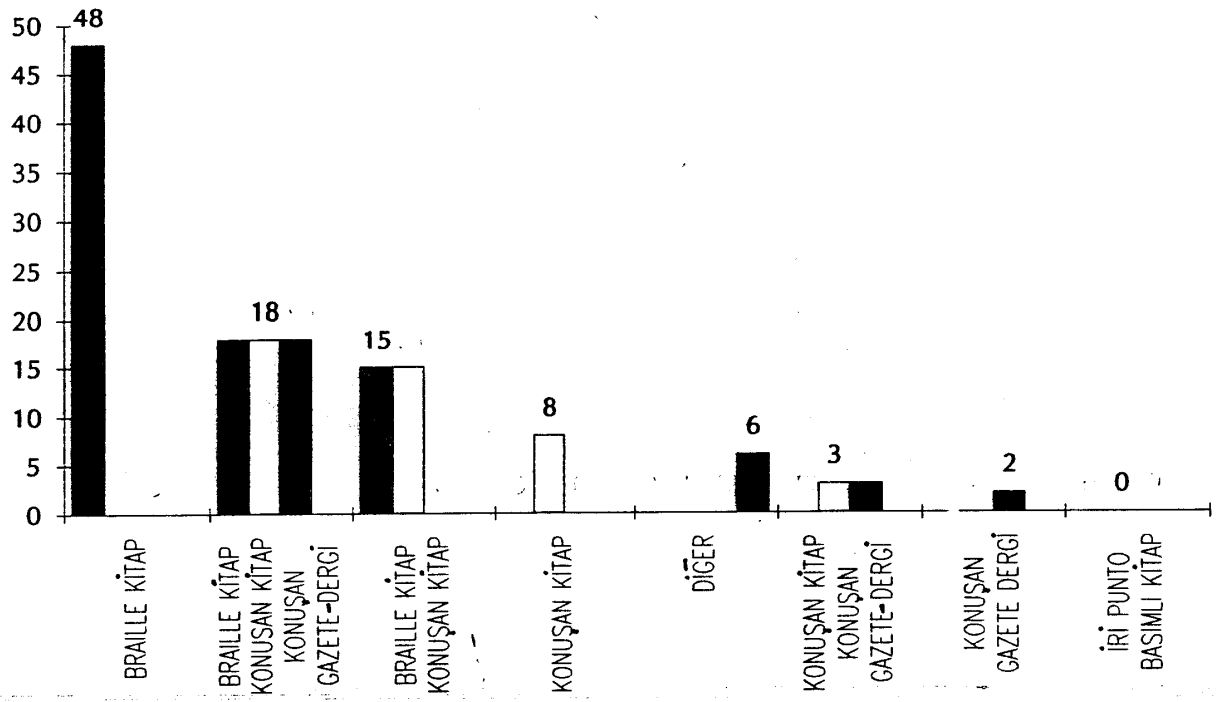
Kütüphanelerde konuşan kitap ve konuşan gazete-dergiye erişenlerin % 3, yalnızca konuşan gazete-dergiye erişenlerin ise % 2 oranında oldukları belirlenmiştir. (Tablo 3).

Araştırma yapılan kütüphanelerde iri punto basımlı kitap türünde hiçbir materyal bulunmamaktadır. Oysa gelişmiş ülkelerde bu sektör çok ileri düzeye ulaşmıştır. Az görenlerin zaman içinde tamamen görme duyularını kaybetmelerini önleyen bu materyal türünün ülkemizde üretilmesi ve yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.

Görme engelli kullanıcıların % 27'si kütüphanelerde her konuda ve her türde eserden yararlanabildiklerini belirtmişlerdir. Kütüphanelerde istedikleri eserlere erişemeyenlerin oranı % 73'tür.

Kütüphane yöneticilerinden alınan bilgilere göre bu

Tablo 3. GÖRME ENGELLİ KULLANICILARIN KÜTÜPHANELERDEN YARARLANDIKLARI ESER TÜRLERİ

kütüphaneler derme açısından yetersizdir. Ancak kullanıcıların % 78'i Braille yazısıyla okudukları veya kasetlerle dinledikleri eserleri beğenip beğenmedikleri sorusuna, evet, %22'si hayır biçiminde yanıtlamışlardır. Bu durum, kısıtlı bir dermeden yararlananların başka seçenekleri olmadığı için bunlarla yetinmek zorunda kalmalarından ileri gelmektedir.

Görme engelli kullanıcıların % 74'ü roman, şiir, tiyatro, hikaye vb. türlerin kütüphanelerde bulunmasını tercih etmişlerdir. Birkaç yanıtı birlikte verenler en çok edebi konulardaki eserleri tercih etmektedirler. İncelediğimiz kütüphanelerde özellikle edebi konulu eserler ağırlıklı olmasına rağmen, gereksinimleri tam karşılayacak düzeye ulaşmadığı görülmektedir.

Deneklerin % 9'u yalnızca roman türü eserleri tercih ederken, roman-şiir yanıtını verenler ise % 8'dir.

Deneklerin % 5'i roman-tiyatro-biyografi yanıtını verirken % 4'ü ise yabancı dilde eseri tercih etmişlerdir.

Hemen her türde eserleri tercih edenlerin bulunması, kütüphanelerin dermelerini bu yönde geliştirmelerini gerektirmektedir.

VI.2.4. GÖRME ENGELLİ KULLANICILARIN YARARLANDIKLARI

KÜTÜPHANELERİN BINALARI

Okul kütüphanesi dışında görme engellilere hizmet veren diğer kütüphanelerde görme engelliler için ayrı bölüm bulunmaktadır.

Görme engelli kullanıcıların % 89'u bu bölüme rahatlıkla ulaşabildiklerini, % 11'i ise bu konuda sıkıntı çektiklerini belirtmişlerdir.

Görme engelli ortaokul öğrencileri, okulda kazandırılmış davranışların yardımıyla okulun 2.katında yer alan kütüphaneye rahatlıkla ulaşabilmektedirler. Böyle bir hareket becerisine sahip olmayanlar için bu durum sözkonusu değildir.

Görme engellilere hizmet veren kütüphanelerden yararlananların % 52'si bu bölümden rahatça yararlandıklarını, % 48'i ise yararlanamadıklarını belirtmişlerdir.

VI.2.5. GÖRME ENGELLİ KULLANICILARIN YARARLANDIKLARI

KÜTÜPHANELERİN PERSONELİ

Görme engellilere hizmet veren kütüphanelerden yararlananların % 47'si, bu bölümde özel bir görevlinin bulunmadığını belirtmişlerdir.

Gereksinimleri karşılayacak yeterli bir hizmetin verilebilmesi için personelin çok önemli bir unsur olduğu unutulmamalıdır. Personel yetersizliğinden dolayı görme engelliler bu bölümlerden rahatça yararlanamamaktadır.

Personelin tutumu da görme engelliler bölümünden rahatça yararlanmayı etkilemektedir. Deneklerin % 56'sı görevlinin yardımsever, % 34'ü ilgili, % 10'u ise ilgisiz davrandığını belirtmişlerdir.

VI.2.6. GÖRME ENGELLİ KULLANICILARIN KONU İLE İLGİLİ DiĞER ÖNERİ VE İSTEKLERİ

"Kütüphanelerden ne gibi hizmetler bekliyorsunuz?" Sorusuna gelen yanıtlar, % 40 ile isteklerine uygun derme oluşturulması, % 32 ile eğitici ve kültürel etkinlikler düzenlenmesi, % 13 ile evlere gezici kütüphane özel hizmet birimiyle servis yapılması ve % 15 ile diğer (Braille basımlı kitaplar için matbaa kurulması, yalnız görme engellilere hizmet verecek bir kütüphane kurulması, derme için daha fazla bütçe ayrılması vb.) biçimindedir.

Deneklerin % 98'i kütüphane görevlileri ile kendilerine yönelik hizmetlerin verilebilmesi amacıyla yapılacak toplantılara katılmak istemişlerdir. Bu oranın yüksek olması, kütüphanelerde bu tür toplantıların yok denecek kadar az düzenlenmesinden kaynaklanmaktadır. Deneklerin % 2'si bu tür toplantılara katılmak

istemediklerini belirtmişlerdir.

"Sizin bu konu ile ilgili öneri ve istekleriniz nelerdir" sorusuna verilen yanıtlar değerlendirilerek benzer olanlar aynı başlık altında ele alınmıştır. Bu öneri ve istekleri şöyle sıralayabiliriz:

-Her eğitim düzeyine uygun kitapların (ders kitapları, araştırma kitapları vb.) Braille ve konuşan kitap olarak üretilmesi ve hizmete sunulması,

-Görme engellilerin eser seçiminde etkin olması,

-Az görenler için iri punto basımlı kitapların çoğaltılması ve yaygınlaştırılması,

-Dünya literatürünün yakından izlenmesi ve teknoloji olanaklarının dermeyi geliştirmek için kullanılması

-Yalnız görme engellilere hizmet verecek bir kütüphane kurulması,

-Kurum ve kuruluşların bütçelerinden daha fazla pay ayrılması,

-Kütüphanelerin, ulaşım açısından kolaylık sağlayacak biçimde planlanarak kurulması,

-Ulaşım güçlüğü çekenler için gezici kütüphane hizmetlerinin başlatılması ve posta hizmetlerinin kolaylaştırılması,

-Görme engelliler konusunda özel eğitim almış kütüphaneci ve görevlilerin yerleştirilmesi,

-Konu ile ilgili tüm kurum ve kuruluşların işbirliği içinde olması.

B Ö L Ü M VII

SONUÇ VE ÖNERİLER

VII.1. SONUÇ

"Ankara'da görme engellilere yönelik hizmet veren kütüphaneler; derme, bütçe, personel ve bina açısından yetersiz oldukları için gerekli hizmet verilememektedir." biçimindeki hipotezimiz ile başlattığımız çalışmadan elde ettiğimiz sonuçlar şöyledir:

Araştırma yapılan kütüphaneler, Altı Nokta Körler Derneği Kütüphanesi, Milli Kütüphane, Göreneller ilkokulu ve Sanat Ortaokulu Kütüphanesi, Mithat Enç Görme Engelliler Ortaokulu, OR-AN Sevgi Yılı Halk Kütüphanesi Görme Engelliler Bölümü ve QDTÜ Kütüphanesi Görme Engelliler Birimidir.

-Ankara'da görme engellilere yönelik hizmet veren kütüphanelerden yararlananların % 79'u ortaokul ve üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Bunların % 63'ü ortaokul, % 16'ı ise üniversite öğrencisidir.

-Öğrenciler eğitimleri süresince ders dışı kitaplardan yararlanmaktadırlar. Bu eserleri çoğunlukla kütüphanelerden sağlamaktadırlar.

-Görme engelliler, kütüphanelerde özellikle Braille basımlı kitap ile konuşan kitap ve konuşan dergi bulmaktadırlar. Az görenler için iri punto basımlı eserler ise bulunmamaktadır.

-Araştırmacının yaptığı bağımsız görüşmeler ve gözlemler sonucunda kütüphaneler derme açısından yetersiz bulunmuştur.

-Görme engellilerin kütüphanelerden bekledikleri hizmetler konusunda ilk sırayı "isteklerimize uygun derme oluşturulması" almaktadır. Bu beklenti de kütüphanelerin dermelerinin eksikliğini vurgulamaktadır.

-Bu kütüphanelere ayrılan devlet bütçeleri dermenin geliştirilmesi ve hizmetlerin genişletilmesi için yetersiz kalmıştır. Bütçeler gönüllü kuruluşların bağışlarıyla da desteklenmektedir. Lioness Kulüpleri, kütüphane hizmetlerinin geliştirilmesi için etkin çalışmalar yapan kuruluşlardır.

-Araştırma yapılan kütüphaneler arasında Altı Nokta Körler Derneği, Göreneller ilkokulu ve Sanat Ortaokulu ile Mithat Ene Görme Engelliler Ortaokulundaki kütüphaneler görme engellilerin rahatça yararlanabilecekleri biçimde düzenlenmemişlerdir. Milli Kütüphane, OR-AN Sevgi Yılı Halk Kütüphanesi ve ODTÜ'de ki bölümler ise diğerlerine oranla daha iyi durumda olmalarına rağmen araştırmacının gözlemlerine göre gereksinimleri tamamen karşılayamamaktadırlar.

Görme engellilere hizmet veren okul kütüphaneleri; okulların 2.katlarında bulunmaktadır. Öğrenciler, eğitimleri süresince aldıkları yardımcı dersler sayesinde bağımsız hareket edebilmektedirler. Bu nedenle, ulaşım açısından zorluk oluşturan kütüphanelere de rahatlıkla gidebilmektedirler. Ancak bu hareket becerisine sahip olmayan görme engelliler için en uygun yerleşim düzeni onların rahatlıkla ulaşabilecekleri mekanlarda planlanmalıdır.

Bu kütüphanelerin bir kısmı, yerleşim ve ulaşım açısından görme engellilerin rahatça yararlanabilecekleri gözönüne alınmadan kütüphane alanı olarak ayrılmıştır. Sonradan kütüphaneye dönüştürülen mekanlar ise, gereksinimleri karşılayamamaktadır.

Görme engellilere hizmet veren bu kütüphanelerin çoğunluğu personelin niteliği ve niceliği açısından yetersizdir. Mevcut alanların büyük bir kısmı görme engelliler ve kütüphane hizmetleri konusunda özel eğitim görmemişlerdir. Personel eksikliği nedeniyle bir süredir kapatılan kütüphane de vardır.

Görme engellilerin tamamına yakını kütüphane görevlileri ile kütüphane hizmetleri konusunda iletişimlerini sağlayabilecek toplantılara katılmak istemektedirler. ODTÜ dışındaki kütüphanelerde bu konuda çalışma yapılmamaktadır.

Bu kütüphanelerin birbirleri ve diğer kurum ve kuruluşlarla ilişkileri de oldukça sınırlı düzeydedir.

Elde ettiğimiz sonuçlarla "Ankara'da görme engellilere yönelik hizmet veren kütüphaneler; derme, bütçe, personel ve bina açısından yetersiz oldukları için gerekli hizmet verilememektedir." şeklinde sunduğumuz hipotezimiz kanıtlanmıştır.

VI.2.ÖNERİLER

Ülkemizde bu konuda yapılacak benzer çalışmalara örnek olması amacıyla önerilerimizi sıralayabiliriz.

-Ülkemiz koşulları da gözönünde bulundurularak bu konudaki ulusal standartlar belirlenmeli, ilgili yasa ve yönetmelikler çıkartılmalıdır.

-Birbirinden kopuk, bağımsız çalışmalar halinde yürütülen görme engellilere verilen kütüphane hizmetleri denetimden uzaktır. Bu nedenle bir organizasyon altında toplanmalıdır. Milli Kütüphane bünyesinde gerçekleştirilecek organizasyon ile denetim olayı sağlanacağı gibi maddi kaynakların bölünmesi de önlenmiş olacaktır.

-Halk kütüphaneleri, görme engellilere verilen kütüphane hizmetlerinin yaygınlaştırılması için önemli kurumlardır. Bunun için halk kütüphanelerinin konu ile ilgili tüm kurum ve kuruluşlar ile sürekli işbirliği

içinde olması gereklidir.

-Az görenler için, özel sektör tarafından, iri punto basımlı kitapların basımının ve dağıtımının yapılması gereklidir. Böylece, bu insanların zaman içinde görme gücünün tamamen zayıflayarak yokolması önlenmiş olacaktır.

-Braille basımlı kitapların üretilmesi için, özel sektör tarafından matbaalar kurulmalı ve işletilmelidir.

Görme engellilere hizmet verecek örnek bir birim aşağıdaki özellikleri taşımalıdır:

-Görme engellilere kütüphane hizmeti verilmesinde kullanılan özel materyal (Braille matbaası, kasetçalar, kaset vb.) uluslararası formatlara uygun olmalıdır. Bu sayede yurtdışından getirtilecek araç-gereç ve materyal hizmete sunulurken birtakım güçlükler oluşmayacaktır.

-Dermeler - nitelik ve nicelik yönünden geliştirilmeli, bunun için ulusal ve uluslararası literatür de yakından izlenerek görme engellilerin istekleri doğrultusunda seçim yapılmalıdır. Milli Kütüphanenin, bu hizmetlerin yaygınlaştırılabilmesi için derme açısından ulusal bir kaynak olduğu unutulmamalıdır.

Görme engellilerin istediği her konuda ve her türde eserlerin bulunduğu dermeler hizmete sunulmalıdır. Diğer insanların kullanımına sunulan her yayın Braille basımlı, konuşan kitap, konuşan gazete-dergi, CD-ROM ve iri punto basımlı formatlarda üretilmeli ve hizmete sunulmalıdır.

- Bu kütüphanelerden yararlanan kullanıcılara mutlaka kullanıcı eğitimi uygulanmalıdır. Böylece onların materyal kullanımını öğrenmeleri sağlanacaktır.

-Görme engellilere hizmet veren kütüphaneler, görme engellilerin rahatça ulaşabilecekleri ve yararlanabilecekleri bölümler halinde düzenlenmelidir. Az görenler için özel aydınlatma sistemi kurulmalıdır.

-Bütçe açısından da oldukça yetersiz olan kütüphanelere devlet bütçesinden, yerel yönetimler ve kamu fonlarından daha fazla pay ayrılmalıdır.

-Gönüllü kuruluşlarla (Türkiye Körler Vakfı, dernekler, UNESCO ,Lioness Kulüpleri vb.) görme engellilere verilen kütüphane hizmetlerini destekleyecek bağışların toplanması konusunda işbirliği yapılmalıdır.

-Bu konuda yetişmiş özel görevli ve kütüphaneciye çok büyük gereksinim vardır. Hizmetin sağlıklı bir biçimde yürütülebilmesi için özel eğitim almış personelin yetiştirilmesi gereklidir. Bunun için, ülkemizdeki 3 Kütüphanecilik Bölümünde çalışmalar yapılmalı, öğrencilere ve ilgili kişilere dersler ve kurslar verilmelidir.

-Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Kültür Bakanlığı (Kütüphaneler Genel Müdürlüğü, Milli Kütüphane), ve ülkemizdeki Kütüphanecilik Bölümlerinin ortak çalışmaları ile hizmetiçi eğitim kursları

düzenlenmelidir.

-Kütüphanelere ulaşım sorunları yüzünden gelemeyen görme engelliler için "gezici kütüphane" hizmeti götürülmelidir. Görme engellilere eğitim veren okulların önünde durak yapılabilir veya kişilerin evlerine giderek bu hizmet gerçekleştirilebilir.

-Çeşitli kültürel ve eğitsel etkinlikler ve bilimsel çalışmalar yapılarak görme engellilerin okuma gereksinimleri belirlenmeli ve dermeler bu yönde geliştirilmelidir. Kültürel ve eğitsel etkinlikler arasında konser, konferans, tiyatro, toplantı, forum ve sempozyumlar, bilimsel çalışmalar vb. yer almalıdır.

-Basın-yayın, yerel basın ve T.V.ler ile yakın işbirliği içinde olunmalı, görme engelliler ile ilgili çeşitli programlar hazırlanmalıdır. Ayrıca radyo kanallarıyla onlara ulaşabilecek yayınlar yapılması sağlanmalıdır. Son günlerde ülkemizde yaygınlaşan özel radyo kanallarından biri görme engelliler için kütüphane programlarını tanıtan yayınlar yapmalıdır.

-Yurtdışındaki gelişmeler yakından izlenmeli ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği geliştirilmelidir. Bu kuruluşlar arasında NLB,NLS ile materyal değişimi, personel eğitimi, teknolojik gelişmeler vb. alanlarda işbirliği yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

AKBULUT, Mustafa

1984 "Milli Kütüphaneler"

Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. 33(1):1-10

ATINMO, Morayo

1988 "Library Services to the Visually Handicapped in Some Western European Countries and the Possible Relevance of Their Experience to a Country Like Nigeria" IFLA Journal. 1983, 9, 1:39-43

BRAMLEY, Gerald

1978 Outreach Library Services for the Institutionalised, the Elderly, and the Physically Handicapped. London: Clive Bingley.

BROWN, Royston

1979 Public Library Administration. London; Clive Bingley (Outlines of Modern Librarianship)

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi.

1986 İstanbul; Gelişim Yayınları.1-20 c.

CAMPBELL, H.C.

1982 Developing Public Library Systems and Services. Paris: UNESCO.

(1986) Halk Kütüphanesi Sistem ve Hizmetlerinin Geliştirilmesi (çev. Bengü Çapar).

ÇAKIN, İrfan

- 1991 "Özel Kütüphaneler: Tanım Boşluğu"
Türk Kütüphaneciliği.52:49-55.

DEDE, Şaban

- 1989 "Türkiye'de Körler Okullarında Konuşan
 Kitaplık Hizmetleri" Türkiye Körler Vakfı
 1. Konuşan Kitaplık Sempozyumu -11 Aralık
 1989. Ankara: Türkiye Körler Vakfı (Metin
 Teksirdir). 1-5

DEMİRCİ, M.Emin

- 1989 "Konuşan Kitap için Format Seçimi ve Türkiye
 'de Bu Hizmetin Organize Edilmesiyle ilgili
 Bazı Görüşler" Türkiye Körler Vakfı
 1. Konuşan Kitaplık Sempozyumu -11 Aralık
 1989. Ankara: Türkiye Körler Vakfı (Metin
 Teksirdir).1-4

Directory of Information Resources for the
 Handicapped

- 1980 Guide to Information Resources and Services
for the Handicapped. Santa Monica: Staff of Ready
 Reference Press.

Encyclopedia Americana.

- 1982 Danbury: Grolier Inc, d-30 c.

Encyclopedia Britannica.

- 1971 Chicago: William Benton, 1-23 c.

Encyclopedia of Library and Information Science

1982 New York: Marcel Dekker, 1-45 c.

(1989) v.44, supp.9.

ENÇ, Mithat

1972 Görme Özürlüler, Gelişim, Uyum ve Eğitimleri, Ankara, Sevinç Matbaası (Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları:30)

1987 Özel Eğitime Giriş
Ankara: Ankara Üniversitesi (Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları:156)

ENGÜÇLÜ, Altan

1981 "İngiltere'de Körlerin Eğitimi ve İstihdamı Üzerine Özel Bir İnceleme (I)".
Çağdaş Eğitim.16, 165:41-43.

GILLESPIE, John T.

1983 Administering the School Library Media Center, N.Y, R.R. Bowker

GÜLEROĞLU, Süleyman

1982 Dünyada ve Türkiye'de Körlerin Eğitimi.
Ankara: Körler Ortaokulu Md.

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

1989 Yüksek Lisans ve Doktora - Sanatta Yeterlik Tezleri Basım Yönergesi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

HAGLE, Alfred D.

- 1982 Information Access by Blind and Physically Handicapped Persons. (Advances in Librarianship)
N.Y; Academic Press, 1-13 vols.

HEWITT, Maxene

- 1981 "My Handicapped is your problem" . Australian Library Journal, 30(4):134-137)

HOOK, Sara Anne

- 1988 "Library Services for the Blind in West Germany".
Library Quarterly. 1988, 8, 3-4: 41

IFLA Guidelines for Public Libraries.

- 1986 München:K.G.Saur (IFLA Publications:36)
1983 Approved Recommendations on working Out National Standards of Library Service for the Blind.
1979 Library Service for the Blind and Physically Handicapped:An International Approach
München:K.G.Saur (IFLA Publication:16).

iÇLİ, Turan

- 1989 "Sesli Kütüphane Girişimlerinin Düşündükleri ve Önerilerimiz" . Türkiye Körler Vakfı
1.Konuşan Kitaplık Sempozyumu-11 Aralık 1989. 1-4
Ankara: Türkiye Körler Vakfı (Metin Teksirdir)

KAPTAN, Saim

- 1981 Bilimsel Araştırma Teknikleri ve İstatistik Yöntemleri.
Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

KAYNAR, Mustafa

1989 "Türkiye'de Konuşan Kitaplık Hizmetleri ve Görmeyenler Bu Hizmetlerden Ne Bekliyor"
Türkiye Körler Vakfı 1. Konuşan Kitaplık Sempozyumu - 11 Aralık 1989. 1-2.

Ankara:Türkiye Körler Vakfı (Metin Teksirdir)

1992 "Görme Özürlüler için Kütüphane Hizmeti"
Türk Kütüphaneciliği, 62:114-117

Library and Information Science Abstracts

1969 London: Library Association

Library Literature

1936 New York: H.W.Vilson Co.

Library of Congress

1983 That All May Read Library Service for Blind and Physically Handicapped People. Washington, NLS

Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Özel Eğitim

1987 ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı.

Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetlerinin 10 Yıllık Eğitim Planlaması ve Mevzuatı, Ankara, Milli Eğitim

Basımevi (Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı

Yayınları:728, Mevzuat Dizisi:165)

National Library For The Blind

1991 About the National Library For The Blind.

Bredbury: NLB

National Library Service for the Blind and

Physically Handicapped

- 1991 Facts
Washington, NLS
- 1989 Projects and Experiments
Washington; NLS
- 1983 That All May Read
Washington, NLS. 3rd ed.

SAGLAMTUNÇ, Tülin

- 1990 "Toplumun Kültürel Kalkınmasında Halk Kütüphanelerinin Rolü".
TKD40.Yıl Kütüphanecilik Kurultayı (30 Kasım-
1 Aralık 1989) Bildiriler
Ankara: TKD, 54-58.

SIMMONDS, Joan

- 1976 "Seeing to the blind". Australian Library Journal.
25(8):238-241.

THOMSEN, Pauli

- 1985 "The Establishment of A Library Service to
Visually Handicapped People in African
Developing Countries". IFLA Journal, 11, 1:36-42.

Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. Ankara: TKD.

1952-1986 Ankara; TKD.

Türk Kütüphaneciliği.

1987- Ankara; TKD

Türkiye Bibliyografyası.

1935- Ankara; Milli Kütüphane Bibliyografya
Enstitüsü.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü

1990 Genel Nüfus Sayımı İdari Bölünüş (Özel Tablolar)
Ankara; D.İ.E.

Türkiye Makaleler Bibliyografyası

1952- Ankara: Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü.
Türkiye Körler Vakfı.

1983 Körlerin Eğitimi.
Ankara: Türkiye Körler Vakfı.

WITHERS, F.N.

1988 Kütüphane Hizmeti Standartları
(Çev. Sönmez Taner) Ankara, Kültür ve Turizm
Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayınlar Genel
Müdürlüğü. (Kütüphanecilik Dizisi:13)

YILMAZ, Bülent

1990 Okuma Alışkanlığı ve Yenimahalle İlçe Halk
Kütüphanesi
Ankara: H.Ü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

ZARKOV, D.S.

1981 "Libraries for the blind in the Russian
Soviet Federal Socialist Republic" UNESCO
Journal of Information Science, Librarianship,
Archives Administration, III,3: 185-188.

YARDIMCI KAYNAKÇA

American Library Association

- 1967 Standards for Library Services for the Blind and visually handicapped
Chicago: ALA

Başbakanlık Mevzuat Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü

- 1991 Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu.
Ankara (Yürürlükteki Kanunlar Külliyesi,c.5)
ss.6041-6045

CYLKE, Frank Kurt

- 1984 The Role for a National Library in Providing Library Service for Blind and Physically Handicapped Individuals.
IFLA Section of Libraries for the Blind Expert Meeting, 15-17 August 1984. 1-6

ÇAKIN İrfan

- 1991 "Araştırma Faaliyetleri ve Kütüphaneleri"
Türk Kütüphaneciliği 5(4):153-160

The Development of National Library and

- 1983 Information Services (ed. Edward Dudley)
London: Library Association

ÇINGI, Hülya

1990 Örnekleme Kuramı

Ankara; H.Ü.

DÜNDAR, Mehmet

1990 1979-1980 Öğretim Yılı Ankara Okul Kitaplıkları

Üzerine Bir Araştırma ve Gezi Notları

Ankara: Özgün Matbaacılık.

Hadley School for the Blind

1989 Student Course Catalog illinois, Hadley School

for the Blind.

Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği

1982 T.C.Resmi Gazete. 19.8.1982. Sayı:17787.

HORTON, J. Kirk

1989 Kırsal Alanlardaki Görmezlerin Toplum içinde

Rehabilitasyonu, Bu Alanda Çalışacak Görevliler

için Rehber (çev. Nevzat Adil Ankara, TKV

(Türkiye Körler Vakfı Yayını:5)

"IFLA Expert Meeting on Libraries for the Blind 17-19
Aug 1983"

1984 IFLA Journal, 10(2):223-224

Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü

1990 Halk Kütüphanesi Hizmetlerinin Yurt Sathında

Yaygınlaştırılmasında Mahallli idarelerden

Beklentilerimiz. Ankara: Kültür Bakanlığı

(Kütüphanecilik Dizisi:18).

Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel
1988 Müdürlüğü.

Kütüphanelerde Yasal Düzenlemeler ve
Standartlaşma (Komite Toplantıları 23-25 Şubat)
Ankara; Kültür ve Turizm Bakanlığı
(Kütüphanecilik Dizisi:11)

LAW, Clifford

1984 "Networks of Library Services for the
Handicapped: Is there a Role for a National
Library?

IFLA Expert Meeting, 1984, 1-8. Amsterdam: IFLA

MAJESKA, Marilyn Lundell

1988 Talking Books: Pioneering and Beyond
Washington: NLS

MUNFORD, William

1986 "Twenty-five years of service to the visually
impaired Library Association Record, 88(2):86.

National Library for the Blind

1991 Annual Report 1990-1991
Bredbury; NLB.

1990 A Short History of the National Library for the
Blind. Bredbury; NLB.

National Library Service for the Blind and Physically
Handicapped

1992 News v.23, no.1

- 1990 Building a Library Collection on Blindness and Physical Disabilities: Basic Materials and Resources Washington; NLS.
- 1990 Facts Washington, NLS.
- 1989 Library and Information Services to Persons with Disabilities. Washington; NLS.
- 1985 International Directory of Tactile Map Collections. Washington; NLS.
- 1982 Physically Handicapped Speaking Out; Personal and Professional Views on Library Service for the Blind and Physically Handicapped Individuals. Washington; NLS.
- 1981 "Summary Proceedings of a Symposium on Educating Librarians and Information and Library Services to Blind and Physically Handicapped Individuals" (July 2-4) Washington, NLS.
- 1980 Services to Blind and Physically Handicapped Individuals" (July 2-4) Washington, NLS.
- 1977- Update Washington; NLS.

PRINE, Stephan

- 1982 "Standards for the Visually and Hearing Impaired" Library Trends, 31 (1) : 93-105
- R is for Reading; Library Service to Blind and Physically Handicapped Children. (ed. Leslie Eldridge) Washington; LC.

SCHWARZER, Marianne

- 1993 "Özel Kütüphanecilerin Meslek Özellikleri" (çev. Meral Alpay) Türk Kütüphaneciliği, 7(1):53-59

SEFERCİOĞLU, Necmeddin

- 1983 "Milli Kütüphane Olayı" Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, 32(3):97-98.

SHAW, Alison

- 1986 "Better Services for the Visually Handicapped" Library Association Record, 88(2):85.

TOPLU, Mehmet

- 1992 "Üniversite Kütüphanelerinin Bilimsel Araştırmadaki İşlevi ve Türkiye Gerçeği" Türk Kütüphaneciliği 6(2):89-107.

TUNÇ, Zerrin

- 1991 "Amerika Birleşik Devletlerinde Halk Kütüphaneleri Hakkında Rapor
İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi (Metin Teksirdir.)

TUNÇKANAT, Hansın

- 1991 "Araştırma Olgusu ve Üniversite Kütüphanelerinin Üniversite içindeki yeri" Türk Kütüphaneciliği 3(4):189-191

WYMER, Norman

- 1985 Louis Braille (cev. Halil Köşeler)
Ankara; TKV (Türkiye Körler Vakfı Yayını:4)

EK - I

15.12.93

ANKARA'DAKİ KÜTÜPHANELERDE GÖRME ENGELLİLERE VERİLEN
HİZMETLER

Değerli arkadaşlar;

Ankara'da görme engellilere yönelik hizmet veren kütüphanelerdeki hizmetin düzeyini ve aksayan yönlerini belirleyerek çözümler sunabilmek amacıyla araştırma yapmaktayım.

Sizinle yapacağım görüşme sonuçları Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümünde yaptığım yüksek lisans tez çalışmasında kullanılacaktır. Size en uygun yanıtları vermeniz araştırmama büyük katkı sağlayacaktır.

Teşekkür ederim.

Leyla KANIK

ODTÜ Kütüphane ve Dökümantasyon

Dairesi Başkanlığı

Aksesyon Birimi Sorumlusu

Görüşme Soruları:

1- Cinsiyetiniz ?

a-Kadın

b-Erkek

2- Yaşınız ?

- a- 13 - 18
- b- 19 - 24
- c- 25 -

3- Eğitim durumunuz nedir ?

- a- Okuma yazma bilmez.
- b- Okur - yazar
- c- ilkokul mezunu
- d- Ortaokul öğrencisi
- e- Ortaokul mezunu
- f- Lise öğrencisi
- g- Lise/Lise dengi mezunu
- h- Üniversite öğrencisi
- i- Üniversite mezunu
- g- Diğer (Açıklayınız.....)

4- Eğitiminiz süresince yalnızca ders kitaplarından mı yararlandınız/yararlanıyorsunuz ?

- a- Evet
- b- Hayır

5- Soru 4'e yanıtınız "hayır" ise hangi türde eserlerden yararlandınız/yararlanıyorsunuz (Birden Fazla Yanıt verebilirsiniz).

- a- Braille basımlı kitap
- b- İri punto basımlı kitap
- c- Konuşan kitap

- d- Konuşan gazete ve konuşan dergi
e- Diğer (Açıklayınız).....
- 6- Bu nitelikte eserleri nasıl sağlıyorsunuz ?
a- Yakınlarının yardımıyla
b- Dernekler aracılığıyla
c- Kütüphanelerden
d- Diğer (Açıklayınız).....
- 7- Hangi kütüphanelerden yararlanıyorsunuz ? (Birden fazla yanıt verebilirsiniz)
a- Okul kütüphanesi
b- Dernek/Vakıf kütüphanesi
c- Halk kütüphanesi
d- Milli Kütüphane
e- Üniversite Kütüphanesi
f- Diğer (Açıklayınız).....
- 8- Yararlandığınız kütüphane oturduğunuz yere yakın mı ?
a- Evet
b- Hayır
- 9- Soru 8'a yanıtınız "hayır ise kütüphaneye ulaşımında sıkıntı çekiyor musunuz ?
a- Evet
b- Hayır
- 10- Kütüphanelerde hangi türde eserler bulabiliyorsunuz ?
(birden fazla yanıt verebilirsiniz.)
a- Braille basımlı kitap

- b- İri Punto basımlı kitap
- c- Konuşan kitap
- d- Konuşan gazete ve konuşan dergi
- e- Diğer (Açıklayınız).....

11- İstedığınız her konuda ve her türde eser bulabiliyor musunuz ?

- a- Evet
- b- Hayır

12- Okuduğunuz veya dinlediğiniz eserleri beğeniyor musunuz ?

- a- Evet
- b- Hayır

13- Kütüphanelerden yararlandığınız eserlerin aşağıdaki türlerden hangisinde olmasını tercih edersiniz. (Birden fazla yanıt verebilirsiniz).

- a- Roman
- b- Şiir
- c- Tiyatro eseri
- d- Hikaye
- e- Mizah
- f- Anı
- g- Biyografi
- h- Diğer (Açıklayınız).....

14- Yararlandığınız kütüphanede görme engelliler için ayrı bir bölüm var mı ?

a- Evet

b- Hayır

15- Soru 14'ya yanıtınız "evet" ise, bu bölüm kütüphane içinde rahatlıkla ulaşabileceğiniz bir konumda mı ?

a- Evet

b- Hayır

16- Bu bölümden rahatça yararlanabiliyor musunuz ?

a- Evet

b- Hayır

17- Bu Bölümde sizinle ilgilenen ayrı bir görevli var mı?

a- Evet

b- Hayır

18- Bu görevlinin size karşı davranışı nasıl ?

a- Yardımsever

b- ilgisiz

c- Diğer (Açıklayınız).....

19- Kütüphanelerden ne gibi hizmetler bekliyorsunuz.

(Birden fazla yanıt verebilirsiniz).

a- İsteklerimize uygun derme oluşturulması

b- Eğitici ve kültürel etkinlikler düzenlenmesi

c- Evlerimize gezici kütüphane özel hizmet birimleriyle servis yapılması.

d- Diğer (Açıklayınız).....

20- İsteklerinize uygun hizmetin verilebilmesi için kütüphane görevlileri ile iletişiminizi ve kütüphaneden daha iyi yararlanmanızı sağlayacak toplantılar düzenlense katılır mısınız ?

a- Evet

b- Hayır

21- Sizin bu konu ile ilgili öneri ve istekleriniz varsa bunlar nelerdir ? Lütfen açıklayınız.

.....
.....
.....
.....